

1917-1959

УСЯ
УЛАДА
САВЕТАМ!

СССР

42

ГАДАВІНА
ВЯЛІКАГА
КАСТРЫЧНІКА

РАБОТНІЦА І СЯЛЯНКА

№10 + прылож.

КАСТРЫЧНІК

1959г.

КАЗКА СТАЛА ЯВАЙ

Анатолий АСТРЕЙКА

Такога яшчэ не бывала,
Каб яваю казка была,
Каб мэта з жыццём сябравала
І шчасцем у сэрцы жыла.

У памятны дзень здабылі нам
Бацькі і надзеі і лёс.
Жыццё явам і новым былінам,
Шугаць да блакітных нябёс!

І розум і геній раскуты
Табою, Кастрычніцкі дзень.
У радасць адкрыты маршруты
Для нашых савецкіх людзей.

З нас кожны сягоння шчаслівы,
Цвітуць маладыя краі.
Стаяць легендарныя дзівы
У нашым савецкім страі.

Мы партыяй роднай сагрэты.
Яна — наша песня і слава.
На Месяцы наша ракета,
Ракета Савецкай дзяржавы!

Дарогі ў нязнанасць адкрыты!
Я ведаю, скоро з Зямлі
У космас, к планетным арбітам
Памчацца з людзьмі караблі.

Нам трэба ўсё ведаць і вызнаць,
І ўсе таямніцы раскрыць.
Каб велічны шлях к камунізму
Мільёнамі сонц асвятліць.

Мы здзейснім вялікія мэты,
Вясенні наблізім прыход.
Мы славім краіну Саветаў
І родны савецкі народ.

Па небу Месяц, як па моры
Плыве ў цішы, нібы рыбак.
Глядзіць, варожыць, лічыць зоры,
Святло пасеяў, што мастак.

Блішчыць ён ясны ўзімку, летам
Ад ночы цёмнай да відна.
Ляціць гасцём к яму ракета,
Дасягла Месяца яна.

У край савецкі віншаванні
Лятуць, як птахі галубоў.
У іх хвала і пажаданні,
У іх сардэчная любоў.

Што вынаходствам мудратворцы
Здзівілі сёння цэлы свет.
Яны да Месяца і сонца
Удаль праклалі першы след.

Свабодны край, святла прастораў,
У залаты жывем мы век.
На Месяц прыляціць наш скоро
Савецкі мірны чалавек.

Захар БІРАЛА

СА СВЯТАМ ВАС, СЯБРЫ!

ШЧОДРАЯ, залатая восень! Як узрадавала яна ўсіх нас, савецкіх людзей, увесь свет выдатнымі гістарычнымі падзеямі. Пройдуць гады, але ніхто не забудзе, што ўвосень 1959 года першая ў свеце краіна сацыялізма — Савецкі Саюз ажыццявіла самую смелую мару чалавецтва — дасягнула Месяца з дапамогай касмічнай ракеты. На вымпеле, пранесеным праз космас на месячную паверхню, побач з гербам Савецкага Саюза накрэслены словы: «Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Верасень, 1959 год». А праз тры тыдні, пасля таго, як савецкі вымпел быў дастаўлен на Месяц, здзейснілася яшчэ адно пуда. У космас пайшла новая магутная ракета з аўтаматычнай міжпланетнай станцыяй.

Нашы ракеты на Месяцы — не толькі перамога савецкай навукі, а перш за ўсё перамога савецкага ладу — самага дэмакратычнага, самага справядлівага ў свеце ладу, які 42 гады таму назад перамог на шостай частцы зямнога шара.

У верасні 1959 года адбылася яшчэ адна выдатная падзея: з Кранштацкага рэйда вышаў у плаванне першы ў свеце атамны ледакол «Ленін». Знамянальна тое, што пабудаваны ён у Ленінградзе — горадзе, аваяным легендарнай славай. Тут у кастрычніку 1917 года залп «Аўроры» абвясціў усяму свету аб пачатку новай эры ў жыцці чалавецтва.

Але самай выдатнай з падзей сёлетняй восені з'яўляецца візіт Старшыні Савета Міністраў СССР Мікіты Сяргеевіча Хрушчова ў Злучаныя Штаты Амерыкі. Слаўнай старонкай увайдзе ён у гісторыю ўсіх народаў свету. Гэта была найвялікшая місія міру і дружбы паміж народамі. На амерыканскую зямлю Мікіта Сяргеевіч ступіў з бясконца дарагімі сэрцу кожнага савецкага чалавека словамі: «Мір і дружба!», у якіх адлюстравана самая сутнасць нашай улады.

Яшчэ ў першыя дні Савецкай улады геніяльны правадыр усяго чалавецтва Уладзімір Ільіч Ленін у дэкрэце аб міры ярка выказаў міралюбівую палітыку маладой Савецкай рэспублікі. І гэты заклік да міру нястомна паўтарае краіна Саветаў.

Увесь свет з хуткасцю маланкі абляцела прапаноўва Савецкага ўрада аб усеагульным і поўным раззбраенні, з якой выступіў М. С. Хрушчоў на Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый.

— Давайце поўнасцю раззбройвацца! — прапанаваў ад імя Савецкага ўрада Мікіта Сяргеевіч.

Як дарагі, як зразумелы гэтыя словы простым людзям усяго свету. Для ўсяго чалавецтва было б велізарным шчасцем, калі б усюды былі знішчаны ўсе віды ўзбраення.

Вайна ненавісна ўсім. Народы ніколі не забудуць яе жахаў. Колькі жыццяў забрала яна, колькі гора пасеяла і на нашай беларускай зямлі.

Вось чаму савецкі народ ад усёй душы гаворыць: вялікае дзякуй, дарагі Мікіта Сяргеевіч, за вашу нястомную працу па ахове міру на зямлі.

Да нашай шчырай удзячнасці далучаюцца людзі добрай волі ва ўсім свеце, усе маці, якім дарага жыццё

дзяцей. У тэлеграме да М. С. Хрушчова амерыканка Грэй з Мэрыленда заявіла:

«Я хачу, каб Вы ведалі, што Вы кранулі сэрца кожнай амерыканскай маці, якая сачыла за Вашым падарожжам па краіне. Усе маці Амерыкі ўважліва слухалі Вас, Вашы словы запалі ў іх сэрцы. Са свайго боку, мы, амерыканскія маці, абяцаем усімі сіламі змагацца за мір і дасягненне ўзаемаразумення паміж нашымі краінамі».

У апублікаваным сумесным савецка-амерыканскім камюніке гаворыцца: Старшыня Савета Міністраў СССР і прэзідэнт Злучаных Штатаў згадзіліся, што ўсе неўрэгуляваныя міжнародныя пытанні павінны быць вырашаны не шляхам ужывання сілы, а мірнымі сродкамі, шляхам перагавораў. Гэта асабліва радуе нас.

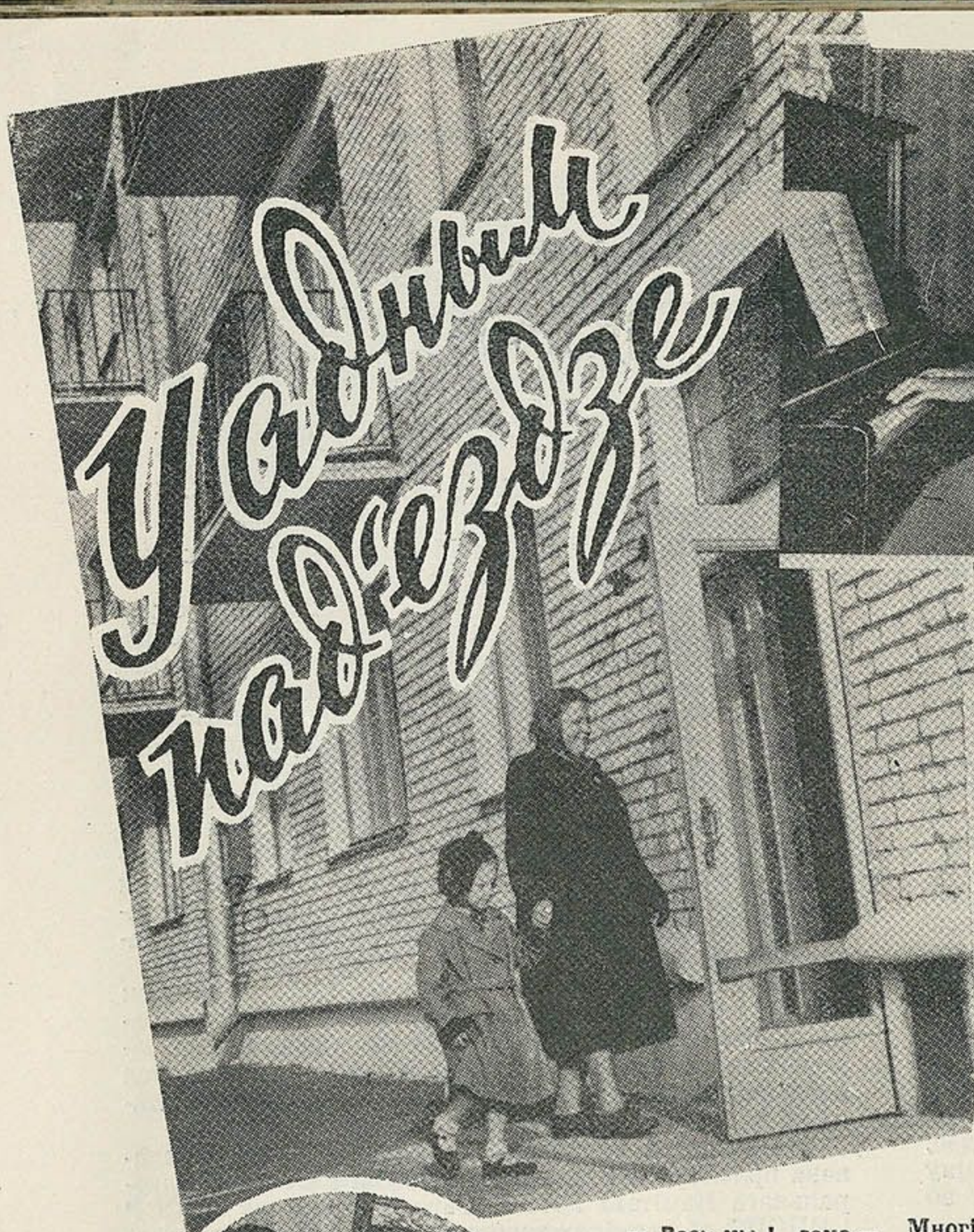
Наша вялікая Савецкая дзяржава зараз моцная як ніколі. І мы хочам міру не таму, што каго-небудзь баімся. Мы хочам міру таму, што мы найвялікшыя чалавекалюбцы, што ўся сутнасць нашага жыцця, уся дзейнасць нашай партыі і ўрада прасякнута клопатамі аб чалавеку, аб яго дабрабыце.

Няспыннымі клопатамі аб шчасці савецкага чалавека прасякнута і прынятая нядаўна пастанова Цэнтральнага Камітэта КПСС, Савета Міністраў СССР і ВЦСПС аб тэрмінах завяршэння пераводу на скарачаныя рабочы дзень і ўпарадкавання заробтнай платы рабочых і служачых. У пастанове практычна ажыццяўляюцца рашэнні гістарычнага XXI з'езду Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Мы іх памятаем. З'езд абвясціў, што ў нашай краіне будзе самы кароткі рабочы дзень і самы кароткі рабочы тыдзень. Многія нашы фабрыкі і заводы перайшлі ўжо на скарачаныя рабочы дзень, а ў будучым годзе закончыцца перавод усіх рабочых і служачых на шасці- і сямігадзінны рабочы дзень. Гэта асабліва добра для нас, жанчын. Мы яшчэ больш часу будзем мець для сям'і, адпачынку, вучобы.

Сорак другую гадавіну Вялікага Кастрычніка працоўныя нашай рэспублікі, як і ўсёй краіны, сустракаюць з велізарным палітычным і вытворчым уздымам. На фабрыках і заводах, у калгасах і саўгасах, у савецкіх установах — усюды разгараюцца агні спаборніцтва за дастойную сустрэчу слаўнай даты, бяруцца новыя сацыялістычныя абавязацельствы па датэрмінаваму выкананню гадавога плана — плана першага года нашай сямігодкі. На працоўную вахту ў гонар Кастрычніка становяцца і жанчыны нашай рэспублікі.

Хутка на святочна прыбраныя плошчы нашых гарадоў і сёл выйдуча савецкія людзі, каб прадэманстраваць сваё магутнае адзінства, сваю любоў і адданасць Вялікай Камуністычнай партыі, яе Цэнтральнаму Камітэту, роднаму Савецкаму ўраду. За святочным сталом збіраюцца родныя, сябры, і пальца па песня аб нашай вялікай айчыне — аплоце міру і дружбы народаў усіх краін.

Са святам Вас, дарагія сябры, з новымі поспехамі ў працы і жыцці!

Дзень у сады на дзе

Слухачы ў Маргарыты Маёравай самыя гарачыя прыхільнікі яе таленту: гэта мама і яе дзеці.

У Кірсанавых адна радасць абганяе другую: і кватэру новую атрымалі і дачка стала першакласніцай.

— Вось мы і дома, — гаворыць Анна Пятроўна Аўтушка.

Якое першае слова Ірыні прагучыць у сценах новай кватэры Пановых? Думаем, што «мама»...

— **СЯДАЙЦЕ**, калі ласка... Ой, прабачце, у нас яшчэ няма ніводнага крэсла...

Гэтая акалічнасць не вельмі бянтэжыць гаспадароў. Гаворыцца проста так, дзеля ветлівасці, нават неяк весела. У адной кватэры няма крэсла, у другой яшчэ не купілі стала, у трэцяй — гаспадыня пакуль што не выбрала фіранак на вокны на густу. Не бядзі! — прыкметы наваселля. Прыкметы прыемныя, радасныя. І нават, калі ты сам яшчэ зусім нядаўна дыхаў паветрам наваселля, хочацца яшчэ раз акунуцца ў гэтую атмасфе-

ру, узяць з сабой кавалачак чужой радасці.

— Нічога, хутка ўсё будзе. — Вам падабаецца новая кватэра?

І тут жа было зразумела — задаваць гэтакі пытанне не варта. Гаспадыня так і свеціцца ад радасці і гасцінна расчыняе дзверы ў пакой, на кухню: «Глядзіце самі!»

Невялікія адна- і двухкамаёвыя кватэры, разлічаныя на сем'і ў 2—3 чалавекі. Асобная кухня, ванная, шырокія прырэдні пакой.

Стаіць гэты дом велізарным гмахам у адным з завулкаў горада на ўскраіне.

Многім нават невядома яшчэ як называецца гэты завулак, што зусім нядаўна вырас на пустэчы. А завулак ужо мае назву — Інструментальны і знаходзіцца ён побач з такой жа новай вуліцай Кузьмы Чорнага. Мы не выбіралі пад'езд — зайшлі ў першы, які трапіўся, не выбіралі сем'яў, кватэр. Звычайныя людзі, з іх звычайным лёсам трапілі ў гэты рэпартаж.

Так і невядома, чым скончыўся фільм, які дэманстраваўся ў гэты вечар па тэлевізару. Наш прыход перашкодзіў яго дагледзець да канца. Няхай прабачаць нам за гэта гаспадары Яўгенія Міхайлаўна Кірсанова і яе муж Мікалай Рыгоравіч Аляксееў. І ў гэтай кватэры, як і ў іншых, размова пачалася проста, са звычайных пытанняў: як жывеце, ці падабаецца вам тут, якую новую мэблю набылі за першыя дні наваселля. Жыхары гэтай кватэры № 24, бадай, намнога абагналі сваіх суседзяў. Тут ёсць і мяккія крэслы, і новы стол авальнай формы і прыгожая канапа. І толькі потым, калі я даведалася аб «сямейнай гісторыі» гэтых людзей, стала зразумелым: для іх звычай-

ная ўтульнасць носіць зусім не простае адценне.

Каханне пачалося ў суровую часіну. Мікалай Рыгоравіч Аляксееў трапіў у палон да гітлераўцаў. Яго пяперашняя жонка Яўгенія Міхайлаўна, а ў той час дзяўчына ў драўляных башмаках, у старой залатанай ватоўцы, паказала яму дарогу да партызанскага атрада. А потым, калі след партызан-падпольшчыкаў выпадкова прывёў паліцэйскіх да кватэры, дзе жыла Жэня, яна ўцякла праз акно і пайшла шукаць іменна той партызанскі атрад, куды накіравала свайго знаёмага Мікалая Аляксеева.

— Я ў той час ужо быў камандзірам атрада імя Будзённага. Вяртаюся аднойчы з задання, падыходзіць да мяне наш партызан і гаворыць: «Таварыш камандзір! Там дзяўчына нейкая падазроная сядзіць каля плота і распытвае пра атрад, пра вас... Напэўна, шпіён-ка...» Паглядзеў я, а гэта была яна...

Даўно гэта было. Але ў тым жэсце, якім дакрануўся пры апошніх словах былы камандзір партызанскага атрада да пляча сваёй жонкі,

было столькі цеплыні і шчырасці, столькі ўдзячнасці, што хацелася бясконца вось так сядзець у гэтым пакоі, вось так размаўляць з гэтымі людзьмі, бо гэта людзі — і харшыя, і цікавыя. Да нашай размовы прыслухоўваецца дачка партызанскай сям'і першакласніца Тома, дзяўчынка маўклівая, строгая. Не, гэта, бадай, яна проста здалася строгаю, бо ў гэты момант з цікавасцю дарослага чалавека так уважліва глядзела на сваіх бацькоў, быццам у першы раз іх убачыла. Напэўна, не прынята тут выхваляцца мінулымі подзвігамі. І пажоўклы лісток партызанскай газеты «Народны месцівец» толькі ў час нашай размовы быў вынуты з глыбокіх сямейных архіваў. У лістку ёсць артыкул «Няроўны бой»... Ён пачынаецца словамі: «Падрыўнік партызанскага атрада імя Будзённага Мікалай А. за бягучы год пусціў пад адхон два варожыя эшалоны і восем аўтамапын з гітлераўцамі». А бой, аб якім расказана ў артыкуле, быў сапраўды гераічным. І ў ім актыўна змагаўся той самы таварыш Мікалай А., які сядзіць зараз перада мной у новай кватэры. Хочацца даслоўна прывесці яшчэ і вось такія радкі з газеты: «З-за куста зусім у баку ад партызан высунуўся твар фашы-

ста. Каго ж ён бярэ на мушкету? — агледзеўся вакол сябе Мікалай. Гэта Жэня, баявая сяброўка Мікалая. Яна адсталася ад усёй групы і над яе галавой нависла смяротная небяспека. Кароткая чарга аўтамата, і шлях для Жэні таксама ачышчаны...»

І сядзіць яна, гэтая «баявая сяброўка» — цяпер прадстаўніца самай мірнай на свеце прафесіі (працуе поварам у чайной), слухае расказ мужа, а потым раіцца наконт таго, як лепш абстаўіць кватэру, які купіць стол на кухню, дзе размясціць сервант.

Можа і не зусім правільна гаварыць сёння аб цяжкім адбітку, які нанесла многім нашым сем'ям вайна. Але абшчы гэта ніяк нельга. Нельга таму, што жыццё людзей, жыццё вось гэтых навасёлаў, як і многіх нашых іншых сем'яў, іх сённяшняе шчасце прайшло праз горкія гады выпрабаванняў. Вось у кватэры № 18 жыве работніца маргарынавага завода Анна Пятроўна Аўтушка.

На белых, як лён, валасах яе дачкі завязан велізарны капроны бант. Можа я крышку перабольшваю, але ў гэтай дэталі, у гэтым банце мне здалася нешта сімвалічнае. Здалося пасля таго, як Анна Пятроўна расказала аб сваім дзяцінстве:

— Маю маці спалілі немцы

ў вёсцы Замошча Бягомльскага раёна... Мы засталіся з сястрой Надзеяй сіратамі. Доўгі час блукалі па лесе галодныя і паўраздзеныя, а потым жылі ў цёткі, пакуль прыйшла наша армія. Пашылі сабе спадніцы брызентавыя з нямецкай палаткі, так неяк і перабіліся... А цяпер...

«Цяпер няхай мая дачка носіць капроны бант», — здавалася, так і скажа зараз Анна Пятроўна.

У 19-й кватэры жыве малады навуковы супрацоўнік Інстытута фізіка-арганічнай хіміі Акадэміі навук БССР Маргарыта Васільеўна Маёрава. Невысокая тоненькая жанчына, маці двух дзяцей. Нядаўна ў яе нарадзілася дачка Ірынка. Ірыны ўсяго толькі чатыры месяцы. Але маці ўжо вышла на работу.

— Хочацца хутчэй закончыць сваю тэму: дэкарбаніраванне кіслот. А так магла б яшчэ пасядзець дома...

У кватэры Маргарыты Васільеўны яшчэ зусім не багата абстаноўкі. Стаіць тут старое піяніна, стол і самыя неабходныя рэчы.

— Піяніна падараваў мне мой бацька яшчэ да вайны. Ён загінуў на фронце. А па-

дарунак беражэм, самі разумеюць, які ён нам дарагі.

Мы пабывалі яшчэ на кватэры Тарлецкіх. Камелія Феліцыянаўна Тарлецкая працуе гардэробшчыцай у 1-м клінічным гарадку. Удава, з трыма дзецьмі. Яе дачка Ірына нядаўна скончыла школу і цяпер працуе капіравальшчыцай на заводзе.

— Усіх дзяцей вывела ў людзі, — гаворыць Камелія Феліцыянаўна. — Цяпер можна і старасць спакойна сустрэць у новай кватэры.

Сям'я маладажонаў Пановых жыве ў кватэры № 28. Нэля працуе штампоўшчыцай, яе муж — фрэзероўшчык. У маладой сям'і шчасця — рукамі не абхопіш. Але ёсць і свае клопаты.

— Не хоча мой Валянцін вучыцца, баіцца, што адстаў, не дагоніць. Але, можа, цяпер у новай кватэры і смеласці ў яго прыбавіцца.

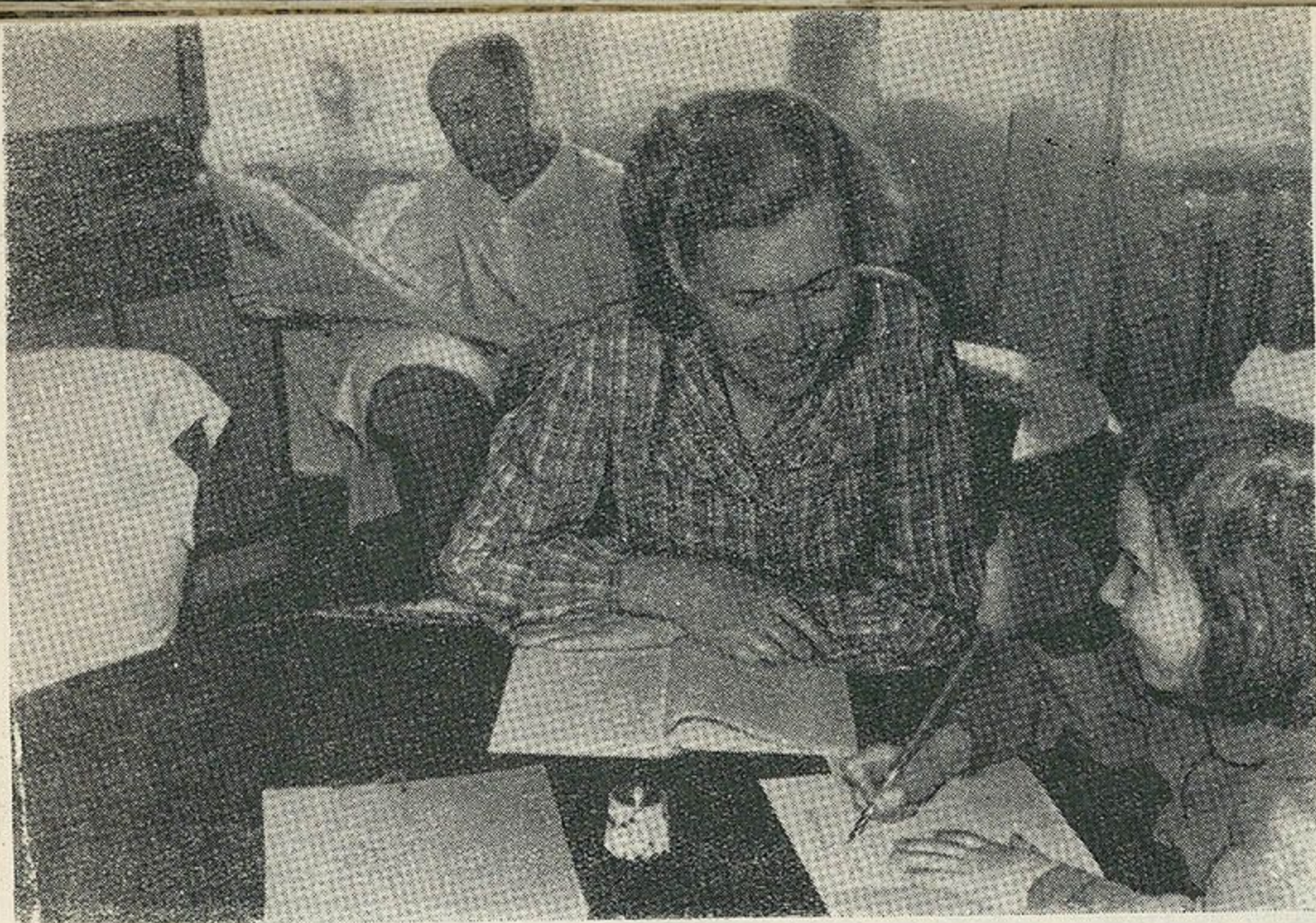
Планы, мары, надзеі — простыя, зразумелыя кожнаму чалавеку. Хочацца, каб свяціліся мяккім святлом абажуры ў новых кватэрах. Хочацца, каб кожны дзень прыносіў гэтым людзям шчасце.

А. ХОЛАД.

Г. Мінск.

Вось яны, тэмпы нашы. Яшчэ зусім нядаўна пачалося будаўніцтва на плошчы імя Якуба Коласа. А цяпер гэта адна з прыгажэйшых плошчаў сталіцы.

Пасля работы так хочацца пабыць з сям'ёю. Як і кожная маці, Капіталіна Васільеўна радуецца поспехам дачкі ў вучэнні.

Фота Ф. Раманава.

Ніколі не позна..

Галіна ВАСІЛЕЎСКАЯ

Н а р ы с

ПА цэху ідзе жанчына. Ідзе спакойна, як гаспадыня, прыглядаецца: мо' дзе якія непаладкі?

Печы дыхаюць гарачынёй. Тэмпература полымя больш тысячы градусаў. Паветра спякотнае. Шырока адчыненыя вокны, але за імі таксама спёка. Жанчына гэтага не заўважае. А можа прывыкла? Вось яна падыходзіць да штабеля доўгіх шкляных труб, праводзіць рукой па гладкай адпаліраванай паверхні.

— Засумаваці, Капіталіна Васільеўна? — пытае газоўшчыца Валя Кандраценка, завіхаючыся ля вялікай, уздоўж усёй сцяны печы.

— Засумавала, Валя, прыйшла праведаць.

— Ну як, абаранілі?

— Абараніла.

— Шчаслівая, віншую.

Капіталіна Васільеўна смяецца.

— Дзякую. І табе ўжо нядоўга засталася чакаць.

— А камісія вельмі прыдзіраецца?

— Калі ведаеш, не вельмі. Ну, а як твой дыплом? Можна дапамагчы?

— Я зараз раблю разлікі павелічэння хуткасці машыны вертыкальнага выцягвання трубы...

І ў іх пачынаецца сур'ёзная размова.

Капіталіна Васільеўна Мельнік, кантралёр АТК цэха шкляных труб, толькі што вярнулася з Масквы, дзе абараняла дыплом ва Усесаюзным завочным індустрыяльным тэхнікуме. Тэма яе дыпломнай работы: «Рэканструкцыя трубнага цэха Гомельскага шклянога завода на два мільёны пагонных метраў шкляных труб». Гэта — заданне сямігодкі.

Шкляныя трубы... Уявіце сабе на момант, што яны нясуць нашай гаспадарцы. У харчовай, газавай прамысловасці, на фармацэўтычных, нафтавых і хімічных заводах трубы з дарагіх каляровых металаў і легіраваных сталей будуць заменены на шкляныя.

Яны не пакрываюцца ржой, не раз'ядаюцца кіслотамі, не разбураюць вітамінаў. Да таго ж яны гігіенічныя і вельмі трывалыя. Попыт на такія трубы расце з кожным годам. Але ў нас размова будзе ісці пра людзей, якія вырабляюць гэтыя трубы. Дакладней — пра адну жанчыну. Мы ўжо з ёю пазнаёміліся — гэта Капіталіна Васільеўна Мельнік.

Чаму пра яе?

Па-рознаму складваецца жыццё ў людзей. У адных усё ідзе гладка:

школа, завод, тэхнікум, інстытут. Выбірай, што хочаш. А ў другіх?

...Пасля вячэры Капіталіна Васільеўна мыла на кухні посуд. Са сталовай было чуваць, як нервова шапацела газета ў руках мужа, і, нарэшце, ён сам паказаўся ў дзвярах.

— Тваё рашэнне неабдуманнае, — сказаў ён, працягваючы пачатую яшчэ ў пакоі размову. — Давай пагаворым сур'ёзна. У цябе ніколі няма свабоднай хвілінкі. Вячэрняя школа, дзевяты клас, дзесяты. Я не прычыў, гэта агульная адукацыя. А цяпер, ну навошта табе тэхнікум?

Капіталіна Васільеўна маўчала, толькі мацней звычайнага прыціскала ручнік да талеркі.

— І гэта гаворыць начальнік цэха, — нарэшце, сказала яна.

— Зразумей жа, у нас дзеці, кватэра, мы прывыклі да парадку...

— Ты гаворыш «мы», зусім не думаючы пра мяне.

— Наадварот. Табе за трыццаць... Сям'я, працаваць і вучыцца — гэта не лёгка.

Капіталіна Васільеўна здзіўлена паглядзела на мужа.

— А калі я шукала ў жыцці лёгкага? Асі споўнілася пяць гадоў, Машы дзевяць. Я не магу больш чакаць.

Яна паставіла стосік талерак у шафу, сцёрла са стала і выйшла з кухні.

З суседняга пакоя даносіліся галасы: Маша чытала Асі казку пра Чырвоную шапачку. Капіталіна Васільеўна прайшла міма, не хацела перашкаджаць. Зайшла ў спальню, паправіла вышутую сурвэтку на начным століку, незнарок скінула фатаграфію. Падняла яе. Фота было франтавое, аматарскае. Яна і Яфім Паўлавіч вырашылі пажаніцца, і палкавы фатограф зняў іх. Яны верылі ў перамогу і многа марылі аб сваім сумесным жыцці: «Скончыцца вайна, спачатку ён пойдзе ў інстытут, яму два курсы засталіся, а потым яна будзе вучыцца».

Ён інстытут даўно закончыў, а для яе гэтае «потым» расцягнулася на многа гадоў.

І дома, і на рабоце яна чуе адно і тое ж:

— Навошта кантралёру АТК ведаць тэхналогію?

Яна расла разам з цэхам. Пры ёй пачыналі асвойваць новую прадукцыю — трубы. Колькі радасці прынесла ёй першая вестка аб тым, што механізавалі адгрузку ў печ шыхты. Раней гэта рабілі ўручную. Потым аўтаматызавалі

адломку лістоў — у сям'і зноў было сапраўднае свята. А калі пачалі аўтаматычна пераводзіць полымя ў печы? — Гэта ж цэлая рэвалюцыя! І як яна радавалася ёй! Яна не ўяўляе сабе жыцця без завода. І яе зусім не задавальняюць веды, набытыя па тэхнімуму. Бракуючы трубу, яна сама хоча ведаць прычыну браку.

У спальню ўвайшоў муж, прысеў на ложка побач. Капіталіна Васільеўна расказала яму ўсё, што перадумала за гэтыя кароткія хвіліны.

— Ты не павінен перашкаджаць мне, — закончыла яна ціха.

Памаўчалі. За акном пачало змяркацца, і цёмныя цені непрыкметна распаўзліся па пакоі. Абодвум не хацелася запальваць святла. Так лепш думаецца.

Нарэшце, муж сказаў:

— Ну што ж, няхай будзе па-твойму.

Ён ведаў характар сваёй жонкі, характар, які гартаваў суровыя гады.

...Эшалон ішоў без прыпынку. Для акна вагона стаяла бялая, невысокая дзяўчына і моўчкі глядзела ўдалечыню. Яна думала аб тым, што ў жыццё яе Радзімы ўварвалася вялікая бяда. Цяжкія чорныя хмары ходзяць па небе. Самі яны не развеюцца. Для гэтага патрэбен моцны вецер, вецер гневу народнага. І гэты вецер падзьмуў. Ён зрушыў з месца мільёны савецкіх людзей і разам з імі маленькую дзяўчыну, «маленькага фельчара», як ласкава называлі яе салдаты той часці, дзе ёй давалася служыць...

Будні вайны... Цяжкімі, няходжанымі сцэжкамі вялі яны да перамогі. Яна нараджалася далёка ў тылу, на фабрыках і заводах, у шахтах і на калгасных палях. Яна была ў руках сына, які замяняў ляматку загінуўшага бацьку, яна была ў пільным позірку салдата.

Будні вайны... Для «маленькага фельчара» гэта былі сотні параненых, уколы, перавязкі, ночы без сну і рэжучы вока бляск нікеліраваных інструментаў у аперацыйнай хірурга.

Здавалася, акамянела сэрца, здавалася, ужо звыклася з усімі гэтымі цяжасцямі і жахамі. Але вось новая страшная вестка — загінула сяброўка Клава Шушына. Разам вучыліся, разам пайшлі на фронт... Яны марылі дажыць да перамогі, марылі будаваць мірнае жыццё. Цяпер Капіталіне трэба будаваць мірнае жыццё і за сябе, і за сваю незабыўную сяброўку.

Так прыходзіла мужнасць.

Залечаныя раны вайны: адбудаваны гарады, заводы, зруйнавалі атопы магутныя калгасныя трактары.

Новыя клопаты, новыя задумы і мары...

Адна галоўная мара — вучыцца — не пакідала яе ніколі. Гэтую мару пранесла Капіталіна Васільеўна праз усе выпрабаванні, праз усе цяжасці.

Вучыцца... Што ж, у маладосці гэта не цяжка, нават прыемна. А вось у сталыя гады... Яфім Паўлавіч разумеў — патрэбна дапамога. Тэрмінова быў склікан хатні савет. Сабраліся за круглым сталом.

— Бяру на сябе асноўны абавязак — гатаваць абеды, — сказаў ён. — Чаго смяецца? Кухар з мяне не блізі. У арміі навучыўся...

— А я буду за парадкам у кватэры глядзець! — прапанавала старэйшая дачка Маша.

Маці з замілаваннем слухала і мужа, і дачок. Яе сям'я! Дружная, працавітая. Яна, вядома, дапаможа.

І ўсё ж было нялёгка. Прыходзілася падоўгу затрымлівацца ў цэху, спускацца ўніз, дзе печы загрузаюць шлакам, даламітам, пяском, крэйдай, дабаўляюць кіслоты. Трэба было запамінаць суадносі-

ны: для аконнага шкла адзін са-стаў, для шкляных шарыкаў другі, для труб трэці. Вучылася рэгуляваць тэмпературу ў печы, вокам вызначаць, як ідзе працэс варкі, і гадзінамі праседжваць за падручнікамі — тэарэтычна абгрунтоўваць свае практычныя навыкі.

Каб усё паспець — урывала гадзіну ад сну. Затое як прыемна на экзаменах, калі адчуваеш, што ты ўсё ведаеш, на кожнае пытанне даеш грунтоўны адказ і сам разумееш, што веды твае трывалыя.

Хоць і цяжка было, але гады вучобы праяцелі непрыкметна.

Пры абароне дыплама ёй задалі пытанне:

— Няўжо гэта адзіны ў краіне цэх, які выпускае такія трубы?

— Пакуль што так.

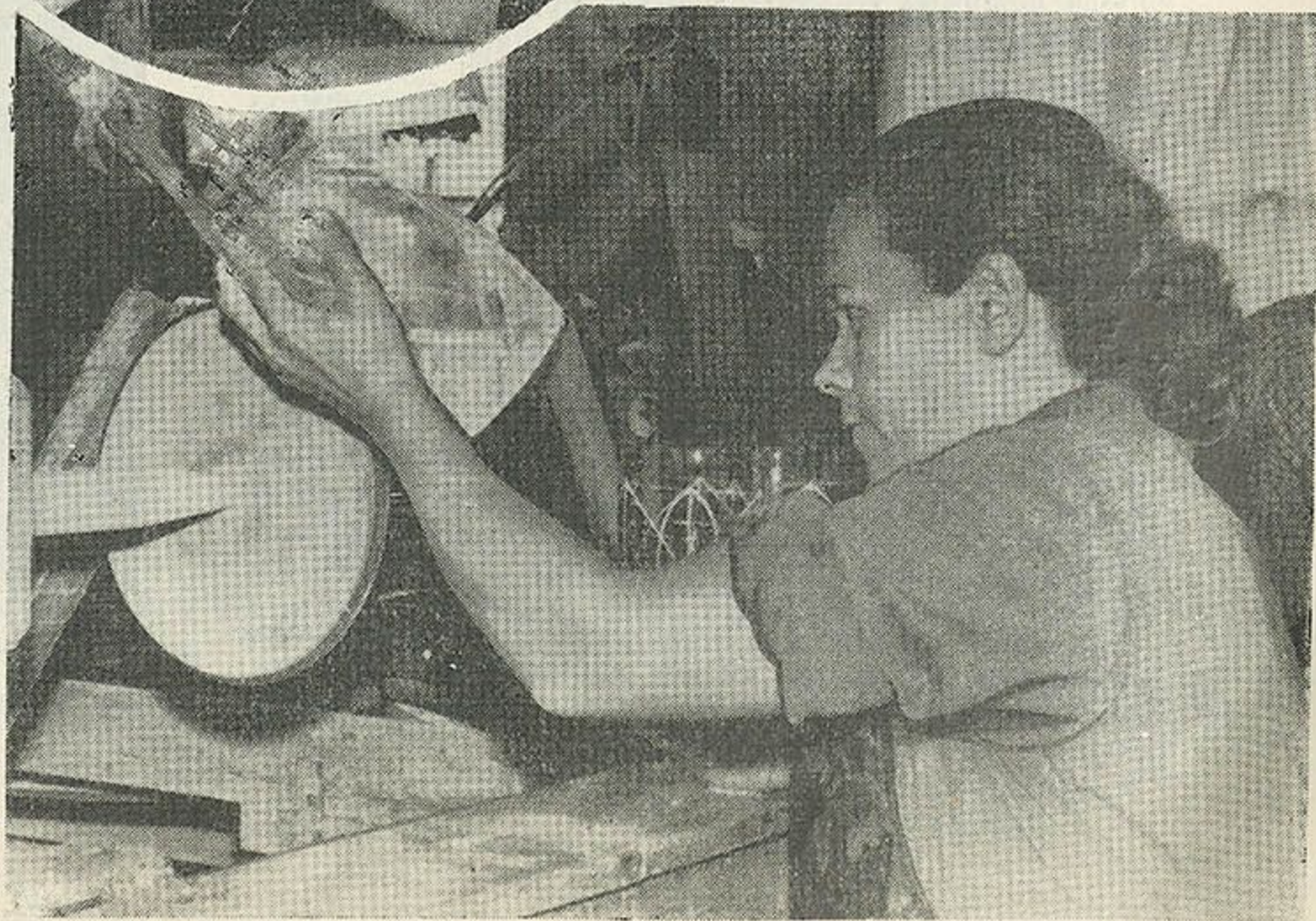
...Па цэху ідзе жанчына. Падыходзіць да машыны, якая павольна, па некалькі метраў у гадзіну выцягвае шкляныя трубы. Жанчына падымаецца на высокі мосцік майстра і адтуль гаспадарскім позіркам аглядае цэх...

Хутка тут вырасце новы цэх, зроблены па яе праекту.

г. Гомель.

На Барысаўскім шклозаводзе асвоена і пушчана ў вытворчасць упершыню ў Беларусі цынка-сульфіднае шкло. Вазы і іншыя дэкаратыўныя рэчы, сувеніры, зробленыя з гэтага шкла, даюць магчымасць атрымаць цікавыя мастацкія ўзоры без далейшай апрацоўкі рэчаў, а пры апрацоўцы каляровай эмаллю атрымаць высокамастацкія рэчы. На здымку: камсамолка Вера Кірыкава распісвае каляровай эмаллю вазу.

На ніжнім здымку: майстар-алмазчыца Ганна Іосіфаўна Ханеўская, якая выконвае план да 200 прац. Фота П. Нікіціна.

ЯШЧЭ нядаўна над ракой Арэсай, нібы малады бор, на 85-гектарнай плошчы шумела кукуруза. Вышыня сцяблоў амаль усюды дасягала 3,5 метра. Радаваліся калгаснікі, любаваліся прахожыя. Але асабліва прыемна і радасна было тым, чыімі рукамі вырашчана такая прыгажуня. Не прапала ўпартая праца, выдатны плён прынесла яна. Сельгасарцель атрымала з гектара ў сярэднім па 1000 цэнтнераў масы кукурузы, а звяно, якое ўзначальваў я, — па 1 120 цэнтнераў.

Не лёгкай цаной дасталася перамога. А ўсё пачалося вось як. Прачыталі мы леташняй восенню ў газеце, што камянецкія кукурузаводы вырашцілі на гектары па 1000 цэнтнераў кукурузы. Не маглі адразу гэтаму паверыць. У нас таксама нядрэнная была «каралева палёў». Высокая, шыракалістая, густая. Але сабралі ўсяго па 500 цэнтнераў.

Некалькі дзён здзіўленымі і заклапочанымі хадзілі дзяўчаты. Здаецца, старанна працавалі, увесь час праводзілі на кукурузных плантацыях, а тут, на табе — у іншых ураджай у два разы большы. Здзіўляліся, здзіўляліся, а потым і задумаліся. У чым жа прычына?

— Вучоба дапамагла, — сказала нам наш аграном Марыя Мікітаўна Мышкоўская. — Давайце кожную суботу будзем збірацца разам і вывучаць аграцэхніку, вопыт перадавых калгасаў краіны.

Агранома мы падтрымалі. А неяк зімой склікалі камсамольскі сход. На павестцы дня адно пытанне: «Ці зможам мы дагнаць камянецкіх кукурузаводаў?». Яно абмяркоўвалася доўга, гарача, сур'ёзна.

Пацяклі напружаныя будні. Днём дзяўчаты накаплялі ўгнаенні, рыхтавалі насенне, а доўгімі зімовымі вечарамі збіраліся ў праўленне, вучыліся.

Але самая карпатлівая работа пачалася вясной. На ўчастку, які быў адведзены пад кукурузу, у мінулым годзе вырошчвалася таксама кукуруза. З восені ён быў узараны на зябіва глыбінёй 30—35 сантыметраў. Зрабілі аналіз глебы на прадмет заражэння яе драцянікам.

Вясной, калі тарфянікі падсохлі, прадыхавалі іх і ўнеслі тукавай сеялкай угнаенні з разліку 3 цэнтнеры калійнай солі, столькі ж суперфасфату і 25 кілаграмаў меднага купарвасу на гектар. Пасля паўторнага дыскавання плошчу ўкаталі цяжкімі каткамі і распачалі сяўбу сеялкай «СКГ-6» з шырынёй міжрадкоўяў 70×70. На гектары рассявалі 40 кілаграмаў кукурузы. Насенне заворвалі на глыбіню 5—6 сантыметраў. За два дні да сяўбы зярняты пратруцілі граназанам і апудрылі гексахларанам.

Кукуруза, як і многія іншыя культуры, любіць рыхлую зямлю і не перпіць пустазелля. На гэта мы звярталі асаблівую ўвагу. Праз некалькі дзён пасля сяўбы ўчасткі прабаранавалі ў першы раз, другое баранаванне правялі, калі паявіліся два-тры лісточкі. Як толькі расліны дасягнулі 10—12 сантыметраў у вышыню, міжрадкоўі апрацавалі коннымі палольнікамі спачатку ўдоўж, а потым упоперак. Услед за гэтым поле ачышчалі ад пустазелля.

Члены нашага звяна, у склад якога ўваходзяць у асноўным камсамольцы, не шкадавалі сваіх сіл і працы, каб з гонарам выканаць узятая абавязацельства. Былі такія дні, калі мы не пакідалі плантацыю ад самай раніцы да позняга вечара. Асабліва дасталося тады, калі паявіліся замаразкі. Многія, яшчэ не ўзмацнелыя маладыя расліны былі імі пашкоджаны. Прышлося рабіць падсадку ў гнёздах, уважліва дглядаць кожнае каліўца.

На нашу руплівасць «каралева» адказвала шпаркім ростам. Гледзячы, як яна набірала моц, дужэла, мы з яшчэ большай ахвотай рабілі сваю справу.

ВОСЬ ДЫК КАРАЛЕВА

І вось перамога атрымана. Яна здабыта ва ўпартай і напружанай працы кожнага члена звяна. І радасна на душы, калі бачыш плён свайго старання.

Старшыня калгаса Кузьма Іванавіч Шаплыка перад пачаткам уборкі сказаў мне:

— Адбяры некалькі сцяблоў, Алена, для выстаўкі. Толькі сярэдніх. Самых лепшых не бяры.

Вырвала я некалькі сцяблоў і прыношу ў канцэлярыю.

— Давай, — кажа старшыня бухгалтару, — лінейку. — Паглядзеў той з-за стала і адказвае:

— Ды тут не лінейка патрэбна, — мабыць, рулеткі не хопіць.

Праўда, рулеткі хапіла. А вось калі сталі збіваць скрынку для адпраўкі «каралевы» ў Маскву, дык ледзь дошак па даўжыні знайшлі.

Нядаўна я пабывала ў Маскве на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі. І вельмі радасна было мне бачыць, што ў павільёне разам з іншымі экспанатамі дэманстравалася кукуруза, вырашчаная нашымі рукамі. Вярнулася я дамоў, сабраліся разам са сваімі сяброўкамі і абавязаліся: вырасім у будучым годзе яшчэ лепшы ўраджай — па 1500 цэнтнераў з гектара. Вопыт у нас ёсць, жадання хапае.

Алена АВЧЫНЕЦ,

звеннявая па кукурузе калгаса «Чырвоная змена», Любанскі раён, Мінская вобласць.

У гэтым годзе Алена Авчынец здала другі экзамен на атэстат сталасці: не так даўно яна скончыла дзесяцігодку, а зараз вырашціла вунь якую кукурузу!

КАлі каму давядзецца на-
ведаць саўгас «Побала-
ва», загляніце, сябры,
на ферму буйнай рагатай жы-
вёлы. Заўзятыя, баявыя, вя-
сёлыя і прыгожыя дзяўчаты
сустраюць вас.

Вось яны: Соня Гарэлік,
Аўгіння Іванова, Людміла
Бурмістрава, Ганна Лапцева...
Лепшыя даяркі раёна.

Мы ўсё ж паспрабавалі да-
ведацца, хто з іх ідзе ўпера-
дзе. Адказ атрымалі не адразу.

— Запытайцеся ў Нэлі, —
весела ўсміхаючыся, амаль хо-
рам зашумелі дзяўчаты.

— А хто ж яна, Нэля? Дзе
яна?

— Пачакайце. Неўзабаве
прыдзе, — крыкнуў чарнага-
ловы хлопчук, седзячы на во-
зе з зялёным кормам. — Яна
на полі. Пайшла падагнаць
хлопцаў, каб хутчэй касілі
віку. Ву-у-унь буронкі ідуць.
Бачыце?

Хлопчук хутка саскочыў з
воза, падбег да нас.

— Зараз кароў карміць бу-
дем, — важна, як дарослы,
растлумачыў ён. — Па тры, а
то і чатыры пуды травы
з'ядаюць. А малака даюць
вось пяць такіх бочак.

Непадалёку стаяла спецыяльная аўтамашина з цыстэрнай
і надпісам на ёй: «Малако». Коля, наш жвавы субяседнік,
указаўшы рукой на «бочку», раптам крыкнуў:

— Нэля ідзе!

Так. Сапраўды. Вось яна падыйшла да нас, прывіталася.
Звычайная дзяўчына. Сярэдняга росту, стройная, светла-
валася.

Пагутарыць з ёю нам давялося толькі праз дзве гадзіны,
калі было закончана даенне кароў.

— Нічога асаблівага ў маім жыцці не было, — пачала
яна. — Вось бацькам магу ганарыцца. Маладая была яшчэ, як
пайшоў ён фашыстаў біць і не вярнуўся. За Радзіму загінуў.
Засталіся з мамай. Вось так і жывем удзвюх увесь час...

Дзяўчына на момант апусціла галаву, успамінаючы цяж-
кія часы вайны. Але вочы яе раптам зноў прасвятлелі.

Скончыла сямігодку, перадала сяброўцы-шасцікласніцы
кнігі, сказала:

— Хачу працаваць, мама, вельмі хачу.

Ад гэтых слоў у маці Юлі Арцёмаўны, даяркі саўгаса,
лёгка і радасна стала на душы.

Больш года працавала цялятніцай. Шэсцьдзсят першацё-
лак вышпеставала. У вольную хвіліну наведвала маці-даярку.

Неяк у час даення кароў Нэля прышла на ферму. Доўга
разглядала даільны апарат, а затым, калі жывёла пайшла
на пашу, запыталася ў маці:

— Мама, ты добра ведаеш гэтую машыну?

Юля Арцёмаўна ўсміхнулася.

— Не ведаць нельга, дачушка. Без даільнага апарата
даярцы цяжка працаваць.

— Мне таксама можна навучыцца?

— Навучышся, усяму добраму навучышся. Толькі ста-
райся.

Ішлі дні. Ва ўпартай, карпатлівай працы дзяўчына набі-
ралася сіл, набывала вопыт. Аб ёй пісалі ў насценнай газеце,
хвалілі на сходах і нарадах. І невядома, колькі яшчэ пры-
шлося б папрацаваць Нэлі цялятніцай, каб не гэты няшчас-
ны выпадак. Раптам захварэла Юля Арцёмаўна. Урачы на-
доўга прапісалі ёй пасцельны рэжым. Дзяўчына спачатку
разгубілася: «Хто ж цяпер будзе даць маміных кароў?» Але

Нэля Гаварушка.

ДЗЯЎЧАТЫ З ПОБАЛАВА

тут жа ў галаву прышла дру-
гая думка: «Пайду да дырэк-
тара і скажу: буду працаваць
і цялятніцай і даяркай. На за-
водах жа токары абслугоў-
ваюць па некалькі станкоў».

Прышла. Сказала:

— Маці захварэла, Аля-
ксандр Кліменцьевіч. Хачу за-
мяніць яе. Цялят таксама не
пакіну.

— А здолееш? Не падвя-
дзеш?

— Я камсамолка. Буду
працаваць па-камсамольску.

Настойвала. Дабілася. Тры
месяцы працавала, як кажучы,
на два франты. Затым здала
цялят і назаўсёды замяніла
маці. Спачатку даіла 15 ка-
роў. Заўсёды паспявала на-
карміць іх, пачысціць, дагле-
дзець. Нездарма ж пастухі на-
зваюць дзяўчыну «непасе-
дай». Калі Нэлю выбралі дэ-
путатам Вярхоўнага Савета
БССР і прынялі кандыдатам у
члены партыі, яна пачала да-
глядаць 18 кароў.

— Маладзец, Нэля, — ска-
заў неяк на вытворчай нара-
дзе дырэктар саўгаса. —
Прайшло толькі сем месяцаў,
а яна, чуеце?! — больш за
ўсіх малака надаіла — звыш
2 600 кілаграмаў ад каровы.

Разам з усімі не нацешыцца з дачкі маці.

— Уся ў бацьку пайшла, — гаворыць Юля Арцёмаўна, —
такая ж смелая, настойлівая. Дзеля агульнай справы
ў агонь і вяду пойдзе. Вось якая яна, непаседа.

...Магутная сацыялістычная Айчына гіганцкімі крокамі
ідзе да светлай будучыні — камунізма. Велічную праграму
намеціў партыйны з'езд. Уперад памкнулася моладзь Масквы,
Ленінграда, Мінска і іншых гарадоў краіны.

— Пойдзем і мы ў наступленне, — сказала аднойчы Нэля
сваім сяброўкам. — Будзем змагацца за званне калектыву
камуністычнай працы.

— Будзем, — адказалі маладыя даяркі.

Толькі сем месяцаў прайшло, а не знойдзеш сярод іх нівод-
най, якая б не стрымала слова. Па 2 100—2 500 кілагра-
маў малака атрымалі дзяўчаты ад кожнай фуражнай каровы.

Нядаўна даяркі ўнеслі маленькія карэктывы ў свае абавя-
зальствы. Па 4 200 кілаграмаў малака вырашылі надаць
не к канцу года, а да дня адкрыцця Пленума ЦК КПСС, які
адбудзецца ў лістападзе — снежні.

Закончылася вячэрняе даенне. Распрог каня і, не спяшаю-
чыся, паважна, як дарослы, пакрочыў дамоў любімец даярак —
шасцікласнік Коля. Вышлі на шырокую, абсаджаную века-
вымі ліпамі алею дзяўчаты. Цёплы ветрык лашчыць валасы,
разважае хусцінкі. Лёгка і радасна ў такі час робіцца на
душы.

— Заспяваем, дзяўчаты? — прапануе Нэля.

І ляціць песня далёка над палямі, задорная, баявая, вя-
сёлая:

У каліткі ходіць парень молодой,
На грудзі у парня орден боевой...

Ружовы дыск сонца паволі хаваецца за гарызонт. І здаец-
ца, робіць ён гэта неахвотна, быццам хоча даслухаць да
канца чароўны дзявочы спеў, які доўга яшчэ будзе звінець
навокал, раскажваючы людзям аб радаснай працы і дчаслі-
вым жыцці.

П. ЯНКОЎ

Саўгас «Побалава» Рагачоўскага раёна.

Адрадзенае дзеццё

Ігнат ДУБРОЎСКИ

А п а в я д а н н е

Мал. Ю. Пучынскага.

У НАСТУПНУЮ нядзелю вяселле. Удава Насця Камелька выдае дачку Ніну. Вунь яны, маладжоны, сядзяць ля стала, схіліўшы галаву да галавы, і шэпчуцца. Жоўтавалосая Ніна ў сінняй у абцяжку блузцы і Адзік у выцвілым камбінезоне. У жыцці Насці яшчэ адна вялікая падзея. У яе на сэрцы радасна і сумна... Радасна за шчасце дачкі і сумна, што прайшлі ў самотнасці лепшыя гады яе жыцця. Самае страшнае перажыта даўно і ўсё ж яно засталася ў яе сэрцы навек.

Гора яе пачалося з паведамлення, якое прышло ў спаленую акупантамі вёску на шэрай шурпатай паштоўцы, «...паў смерцю храбрых...» Больш яна з-за слёз не магла нічога прачытаць.

У канцы вайны ёй прывезлі Пятроў ордэн. Чырвоную аксамітавую падушачку, да якой быў прышпілены ордэн, зрабілі і вышылі на ёй вянок з дубовых лісцяў сёстры з палявога шпітала. Ордэн салдацкай славы ўручыў ёй старшыня аблвыканкома, які сам вярнуўся кульгавым з вайны.

Тады Насця думала, што настаў канец яе асабістаму шчасцю на дваццаць шостым годзе жыцця. Але шчасце не пакінула яе цалкам, яно шчабятала вуснамі маленькай дачушкі Нінусі. Ніне тады ішоў пяты годзік і яна ўжо свядома адчувала адсутнасць бацькі. Што магла сказаць ёй Насця апроч святой і балючае праўды...

Шмат было цяжкага, пакутнага. Цяжка было ёй прывыкаць да раней чужога, нічым не напоўненага халоднага слова — удава. Цяпер яно стала важкім, вялікім, усеабдымным. Удава — гэта вечная самотнасць нават у людской гушчы, гэта неперастаннае чаканне таго, хто ўжо ніколі не вернецца, гэта бясконцае і балючае перажыванне перажытага. Колькі разоў у першыя гады, працянаючыся ўначы, адчувала яна яго побач з сабою... Але яго не было. А найстрашней, што ніколі не будзе. Рабілася ўсцішна, пад сэрца поўз нікому не знаёмы холад.

Уяўлялася ў тысячах варыянтаў яго пагібель. То ён паранены ў знямоце павісае на калючым дроце, то, абліваючыся крывёю, у апошнім намаганні заносіць над ворагам сваю руку з гранатай, то знікае ў слупе агню ад выбуху. Уяўлялася так, як бачыла ў кіно або на малюнках. Цяжкія былі тыя дні ў цеснай воглай зямлянцы на папалішчы свайго двара.

Людзі не пакінулі яе, і ў гэтым была вялікая ўцеха. У даўнія часы, застаўшыся адной, удава магла знайсці апірышча толькі ў сваіх крэўных. А калі гэтых крэўных не было, як у Насці, тады заставайся сам-на-сам са сваім горам.

І не дарма ў народзе пра ўдоў і сірат жыла горкая прыказка: «Як гарох пры дарозе: хто ідзе, той і ўскубне».

Як толькі з'явіліся дэмабілізаваныя франтавікі і была арганізавана будаўнічая брыгада ў калгасе, Насці першай залажылі падрубы дома. Сама яна працавала звеннявой па ільну. Стук сякер на яе сядзібе надаваў ёй сілы і ахвоты ісці і працаваць лепш. Яна баялася, каб за гэту ўвагу да яе не застацца ў даўгу перад людзьмі.

Да восені вырас дом з сенцамі, і на замаразках яна ўсялілася. Праўда, сталярка яшчэ не была скончана, і ў доме прыемна пахла лясной вільгаццю. Ён звінеў, як звон, ад крыкаў і голасу Ніны.

— Пятро, дарагі мой, гэты дом табе збудаваў. Табе і тваёй Нінусі, напэўна ж і мне... Няхай бы ты лепш сам сваімі рукамі... Твае ж рукі маглі ўсё, — шпатавала Насця, кладучы на палічку ў куце аксамітавую падушачку з ордэнам.

А Ніначка радавалася новай прасторнай хаце, бегала з кутка ў куток, скакала на адной назе і ўсё недаверліва перапытвала:

— Мама, а гэта будзе наш дом? Назаўсёды?

Дарабляць сталярку кожны дзень прыходзіў Тарас Варанок. Ён відавочна марудзіў з работай, спасылаючыся на тое, што хоча зрабіць як найлепш, бо няма для яго на свеце другога чалавека...

Далей гэтага намёку Тарас не адважваўся ісці. У дзявочыя Насціны гады ён спрабаваў дагаджаць ёй чым мог напэрабой Пятру Камельку і нават сватаўся, але Насця з двух добрых хлопцаў, як гаварыла ўся вёска, выбрала Пятра. Праз гэта Тарас не ладзіў з Пятром і нават адзін раз яны ледзь не пабіліся на брыгадным двары нібыта за тое, што Пятро запрог калёсы, у якіх Тарас не дарабіў білы. Іх развялі мужчыны, але пацехі было на ўвесь калгас: усе ведалі, што не калёсы былі бядой, а Насця Сліжонак, невялічкая рухавая дзяўчына з тоўстаю і светлай, як ручэйка кужалю, касой.

Доўгія і цяжкія гады вайны не патушылі яго пачуццяў да Насці. Цяпер ён гатоў быў рабіць сталярку ў яе хаце цэлы век — абы быць разам з ёй. Але сказаць ёй аб гэтым не адважваўся. Затое доўгія языкі панеслі па вёсцы навіну.

Аднойчы вечарам, глядзячы, як слізгае рубанак па сасновым бруску, Насця сказала Варанку:

— Тарас, канчай ты як-небудзь і не хадзі больш сюды. Языкі бабскія мянташаць чорт ведама што...

Тарас палажыў рубанак, згарнуў рукою стружкі на падлогу, сеў на зэдлік і ўстаўіўся вострымі зялёнымі вачыма на Насцю:

ных жартах. І вось ён сёння з'явіўся ў яе новы дом. Ужо было позна, Ніначка спала і сама Насця, ухадзіўшыся па хаце, збіралася легчы, як нехта далікатна пастукаў у дзверы.

— Жыгілёвіч, Жыгілёвіч, Настулька, не бойся, свой, — адказаў ён на яе запытанне: хто там?

Ён усеўся ля стала, асядлаўшы зэдлік. Насця стаяла прытуліўшыся спіной да напаленай, яшчэ не пабеленай грубкі.

— Вось табе, Настулька і дом, уга які, — акінуўшы позіркамі сцены і столь, сказаў ён так, нібы сам сваім гарбом паставіў гэты дом і цяпер аддаваў Насці. Памаўчаўшы, ён дадаў: — Цяпер у нас і ўдовы шчаслівыя. Жыць можна ўга як, — і ён чамусьці падміргнуў.

«Не зычу табе такога шчасця», — падумала яна і ўголос прамовіла:

— Дзякаваць добрым людзям, што на двары не пакінулі!

— Бач як: у цябе новы дом, а я пад адкрытым небам... То ж я і зайшоў, каб на пастой прыняла. Месца ж у цябе ўга колькі.

— На пастой?! — Насця паціснула плячыма. — Чаму гэта да мяне ўздумалі? Вам жа далёка. Вы ж недзе аж за Чабарцамі дарогу вядзеце. Гэта ж кіламетраў з восем.

— Восем кіламетраў — далёка? Уга! — ускінуў ён рукі і пляснуў імі сябе па каленях. — Ад хадзі ды... — ён хацеў сказаць нешта другое, але перамяніў слова: — да добрых людзей ногі не бяляць. Настулька, дзе ж цяпер хату знойдзеш? Усё спалена. Людзі, як краты, сядзяць у зямлянках. Дарогу ж вядзем у гэты бок, з часам яно бліжэй будзе, — ужо сур'ёзна абгрунтаваў ён сваю просьбу.

Жыгілёвіч устаў, пакруціўся па хаце, падышоў да Насці і стаў побач з ёю. Насця глыбока ўздыхнула і апусціла галаву ў задуме.

— Чаго ж ты задумалася, Настулька? — спагядліва спытаў ён і палажыў руку ёй на плячо.

Насця рухам пляча скінула яго руку, адхінулася і сказала:

— За мяне няма каму думаць.

— Жыць трэба, Настулька, жыць! Трэба сваё браць. А ўмеючы... Табе многа дадзена... — сенаў па хаце Жыгілёвіч і, не выказваючы да канца сваіх думак, намёкамі даваў Насці парад. Спыніўшыся перад ёю і зыбаючыся на нагах, развязаў спытаў:

— Ну дык як, Настулька, прымеш? Ці можа мне ісці на дождж?

— Калі ўдвух з кім, то пушчу, — падумаўшы, адказала гаспадыня.

— А чаму гэта ўдвух, я табе аплачу і за трох.

— А я не збіраюся ў вас плату браць. Сказала: калі ўдвух з кім, то стойце, — цвёрда паўтарыла Насця. — А сёння, выбачайце, у мяне начаваць не будзе.

Жыгілёвіч пакруціўся, ускінуў паліто на плечы і вышаў. Насця ўслед за ім грывнула засаўкай сенечных дзвярэй і пайшла спаць.

Назаўтра Жыгілёвіч прышоў з сакваяжыкам і прывёў з сабой старога Данілу Рачкевіча, дарожнага вартаўніка. Трошкі пануры, з сівой шчэцю на твары, Даніла ўвесь час перхаў, закрываючы рукою рот, і недаверліва азіраўся наўкол, як бы не ведаючы, дзеля чаго яго сюды прывялі. З другога вечара ён здружыўся з Нінай, паліў з ёй грубку, пёк

бульбу ў прысаку і бясконца расказваў пра звяроў і птушак.

На другім тыдні пастойю Даніла прывёз да Насцінага ганку вазы са тры бітага каменя, якім брукуюць дарогу. Прышлі два хлопцы і ўзяліся нацягваць шнур ад ганку да вуліцы. Вярнуўшыся ўвечары з работы і ўбачыўшы людзей на яе двары, лоўж камення пад сцяною дома, Насця спытала хлопцаў, што яны ўздумалі рабіць.

— Дарожку брукаваць. Ад ганачка да вулікі. Вашы ножкі трапілі ў пашану, — хітравата і трошкі брыдка падміргнуўшы, адказаў чубаты хлопец у скураной шапцы.

— Збірайцеся, хлопцы, адсюль пакуль я на вас сабак не нацкавала, — гнеўна крыкнула Насця. Шчокі яе разружавеліся ад злосці.

— Каманда выразная, — працягнуў той жа хлопец і ўзяўся скручваць шнур.

Даніла падышоў да Насці, узяў яе за руку вышэй локця і сказаў:

— Бачу, дачка, чысты ты чалавек. Турнеш таго — яшчэ лепш зробіш. Нядобрае ён задумаў. Мне загадана больш на тваю кватэру не хадзіць. Адзін, кажа, буду кватараваць. Справа, думаю, ваша. А цяпер бачу...

Даніла закруціў самакрутку, глыбока зацягнуўся, заперхаўся, прыўзняў шапку, згробшы яе жменямі каля вуха, зірнуў на Насцю пачырванелымі суровымі вачыма, ледзь прыкметна кінуў і паехаў, не разгружаючы воза.

Позна ўвечары з'явіўся Жыгілёвіч. Ён быў незвычайна вясёлы, развязны і, відаць, добра выпіўшы. Ёмка, па-гаспадарску ён паставіў на стол бутэльку, закручаную ў кавалак шпалераў, і палажыў вялікі скрутак.

— Настулька, сёння ў мяне дзень нараджэння, а ў цябе ўваходзіны не адгуляны. Давай вячэраць.

Апошнія словы былі сказаны так, што ў іх прагучаў і загад, і просьба і як бы нешта дружаскае, блізкае.

— Навошта вы загадалі вазіць каменне да мае хаты? — стрымліваючы хваляванне, спытала Насця і ўставілася калючымі сінімі вачыма на Жыгілёвіча.

— Настулька, будзеш ласкавай — не тое зраблю. Ножкі сухія будуць, двор дрывам і завалю, склеп вымурую. Не пакрыўджу, — прычэсваючы намазаныя валасы і падступаючыся да Насці, лесціў ён.

— Не надта я дамся ў крыўду, не спадзявайцеся, не патрэбны мне вашы абяцанкі. Тут нічога не прадаецца. Збі-

— Праўду гавораць, Насця. Не магу я без цябе... — з сумам прагаварыў ён.

Насціна сэрца ўспыхнула полымем ад радасці і незразумелага страху. Яна спужалася Тарасавых слоў і таму доўга маўчала. Потым ціха прагаварыла:

— Тарас, у цябе жонка, сын... Як жа гэта?

— Жонка... Нялюба яна мне. Я ўсё на свеце пакіну дзеля цябе. Усё да апошняга рубца — абы жыць з табою. Ты ж ведаеш, як ажаніўся пасля твайго замужжа. А сын... Я яго выгадую.

— Ідзі ты, Тарас, ідзі, — настойліва паўтарыла Насця. — Ідзі і не прыходзь больш. Я з табой не магу абыйсціся інакш, як з ласкай.

І калі Тарас з гаротным выглядам, сабраўшы ў торбу сваё цясларскае начынне, вышаў, у грудзях у яе зашчымела. Усё перад вачыма стаяў яго няголены твар і засмучоныя зялёныя вочы.

— Кахаю я яго, дурная, кахаю, — шептала сама сабе Насця.

Яна гаварыла гэта сабе, але баялася яго кахання, як злачынства. Яе стрымлівала светлая памяць аб Пятру. Які ён быў уважлівы да яе, як клапаціўся аб ёй. Не даваў ёй прынесці бярэма дроў або вынесці ражку запаранай сечкі карове, усё рабіў сам, стараўся, каб ёй было лягчэй.

Але ж ідучы на вайну і развітваючыся з Насцяй — хто тады ведаў, што гэта назаўсёды! — Пятро сказаў ёй: «Насця, калі здарыцца са мною нядобрае, ты вольна жыць, як сэрца скажа».

Можа ён і ў тую хвіліну меў на ўвазе Тараса.

Аднойчы ўвечары да Насці заявіўся дарожны дзесяцкі Аўрасім Жыгілёвіч. Ён і раней, калі Насця жыла ў зямлянцы, іншы раз заходзіў да яе, і гэта кінулася людзям у вочы. У Насці тады з'явіліся жаночыя здагадкі, і ён стаў ёй агідным. Нешта было чужое і непрыемнае ў яго заўсёды гладзенька прылізаных валасах, прытарна ліслівых усмешках і недарэч-

райце рэчы і прэч з хаты! — звёўшы бровы, скамандавала Насця.

— Уга, расхадзілася. Чаго ты? Ці ты, баба, разумееш што на свеце? Ты ж — во! — і, ён, угнуўшыся, выставіў палец перад яе носам, падкрэсліваючы яе адзіноцтва. — Змарнееш, як асенняя трава.

— Вон, прэч, — у адзін дух крычала Насця, прыціскаючы далоні да грудзей, як бы ратуючыся сама ад непрыемнай навалы.

Яна схавала ватоўку і кінулася ў дзверы. На двары дзьмуў халодны вецер, шумела лісце дрэў, у небе кудысьці нёсся ашчэпак бледнага месяца, мільгаючы ў разрывах хмар. Насця зайшла за хату, прыхілілася да халоднай сцяны і надрыўна, балюча зарыдала.

Адверзіў яе дзікі крык перапужанай Ніны, які яна глуха пачула праз сцяну.

Вярнуўшыся ў хату, Насця не застала Жыгілёвіча. Яна кінулася да Ніны, абняла яе і, лежачы побач, дробна ўсхліпвала разам з дачкой.

— Мамачка, чаго ты, — абняўшы маці за шыю і ўжо супакойшыся, пытала Ніна. — На цябе дзядзя крычаў? А дзе ты была? Я напужалася.

— Спі, дачушка мая, спі. Я хадзіла на двор. Каза з хлёўчука вырвалася. Ледзь я злавіла. А дзядзя паехаў, яму некуды трэба. Спі, родная мая.

Ніна заснула. Устаўшы гасіць лямпу, Насця падышла да невяліччай фотакарткі Пятра, якая вісела на сцяне. Пятро глядзеў на яе з ледзь улоўнай, такой знаёмай і роднай усмешкай вачэй.

— Пятрок, мой дарагі, не прыдзеш, не абароніш. — Яна глыбока ўздыхнула і панікла галавой.

...Вось ты, Насця, удава. Адна з маленькай дачкой у пустой халоднай хаце. Наляцеў гэты Жыгілёвіч, закружыўся над табой, як той коршун над перапёлкай. Адбівайся як здолееш, барані сваю ўдавіную чэсць сама. А ці ад аднаго Жыгілёвіча адбівалася яна. Спрабаваў рабіць залёты нарыхтоўшчык Вагуль, апануты і зімой і летам у два плашчы — пад нізом сіні штапельны, а паверх

руды брызентавы. Вечна п'яны і вечна няголены. Панадзіўся ляснік, які знарок цягаўся па балоце, каб абмокнуць, а тады, як смоўж прыпаўзаў у Насціну зямлянку, у якой на падлозе стаяла вада, сушыцца, пакуль не вытурыла. Былі і яшчэ.

З усіх адзін Тарас прыходзіў з чыстым сэрцам. І ў яе сэрцы да Тараса... Але не! Яна зноў глядзіць на фота Пятра і адмоўна ківае галавой: Не, не...

Яна доўга не спала ў тую ноч, перадумала многа дум пра сваё гаротнае жыццё і яшчэ дасвету, узяўшы з сабою Ніну, пайшла трапаць і сартаваць лён. Удзень было лягчэй, супакойвала работа, а ўначы, застаючыся адна са сваёй несагрэтай падушкай, не магла заснуць ад непакойных думак.

Не выходзіў з галавы Тарас, як ні старалася яна прагнаць думкі аб ім. Тарас... Ён бы абараніў яе, быў бы яе надзейным апірышчам. Яна кахае яго. А Пятро? Пятро жыве толькі ў яе сэрцы. Але ж ён сам сказаў ёй, што яна вольна жыць, як сэрца скажа. А сэрца не толькі кажа, патрабуе, баліць. Хто мае права адабраць у яе і гэта каханне? І чаму яна, кахаючы, павінна пакутаваць? Жонку ж сваю Тарас не любіць, і ён таксама пакутуе. І Насця вырашыла сказаць Тарасу, каб рабіў так, як людзі: няхай разведзецца з Дар'яй, калі яна нялюба яму. Тады яны сходзяць з ім у сельсавет. І пляткаркі перастануць плявузаць.

У тую раніцу яна была вельмі ласкавай да сваёй Нінусі, цалавала яе, гладзіла па галоўцы, трымала ў час снедання на каленях і ўсё хацела раскажаць дачцы пра сваё важнае рашэнне, якое кранеца і яе лёсу, але не ведала, як гэта зрабіць.

Пасля абеду, адвёўшы дачку да суседкі, Насця пайшла на луг падымаць лён. Згортваючы трасту і ставячы яе ў кіты, яна пачула непадалёку дзіцячы гвалт. Разгнуўшыся, Насця ўбачыла дзіцяцей пад дзічкай на высокім узмежку. Яны перапужана сумяціліся, махалі рукамі і крычалі, глядзячы ўгару на дрэва. Насця ўбачыла на дрэве хлапчука,

які вісеў, зачэплены сарочкай за сук. Яна кінулася туды, але пакуль дабегла, хлопчык сарваўся і грымнуўся аб дзірваністы дол. Гэта быў Адзік, шасцігадовы Тарасаў сын. У Насці абмёрла ўсё ў сярэдзіне. Яна хвіліну другую стаяла разгубіўшыся, не ведаючы што рабіць. У Адзіка з рота цякла кроў, было разбіта калена і вывіхнута рука. Насця ўсхавала хлопчыка на рукі і падбегам панесла ў вёску.

Адзік ашчаперыў яе адной рукой за шыю, другая вісела вывіхнутым локцем наперад. Ён не плакаў і пераконваў цёцю Насцю, што яму не баліць, і часта, гарача дыхаў ёй у твар. На сенечных дзвярах Варанковай хаты вісеў замок, і Насця панесла Адзіка да сябе. Неўзабаве прыбегла Адзікава маці Дар'я, якую знайшлі і паклікалі хлапчукі. Плачучы, яна кінулася да сына.

— Мамачка, не плач, мне ані не баліць, — упрошваў ён маці. — Прыдзе тата, мне руку паправіць. Ён усё можа.

— Тата... Твайго тату хочучь адабраць у цябе, — і Дар'я з нянавісцю бліснула на Насцю мокрымі ад слёз вачыма, узяла на рукі сына і, выходзячы з хаты, сказала: — Хочаш маё дзіця асіраціць. Мала табе тых...

Гэтыя словы вострым нажом ударылі ў Насціна сэрца.

— Дар'я, Дар'ечка, — ірванулася яна за ёй. — Няпраўда, няпраўда пра тых! Я на шчасце тваіх дзяцей не пакваплюся. Не, не, не хачу я такога шчасця. У мяне свая сірата. — Ёй было страшна, цяжка і крыўдна ад усяго, што адбылося. У гаротнасці яна апусцілася на парог і задумалася.

— Добра, што я не паспела сказаць Тарасу пра свой ранішні намер. Добра, што гэта не здарылася.

Яна доўга сядзела ў расчыненых дзвярах спустошаная, адзінокая, бездапаможная. Устаўшы, яна бязмэтна хадзіла па хаце, змахваючы хвастачом пыл з лавак. Потым падышла да Пятровага фота, выцерла шкло і сумна глядзела на яго ўсмешлівы твар.

— Пятрок мой, з табой мне суджана было шчасце, з табой мне і гора дзіліць. Вечна...

Праз некалькі дзён, калі Адзіка прывезлі з бальніцы, да Насці зноў прышоў Тарас. Яна сустрэла яго на парозе, засланіўшы сабою дзверы.

— Тарас, не заходзь! Скажы мне, што ты ніколі не пераступіш майго парога.

— Насця, я цябе кахаю. Шчыра, — гаварыў разгублены Тарас, прыціскаючы кулак да грудзей.

— Тарас, і я не буду таіцца перад табой. Але я не хачу сіраціць тваіх дзяцей. Я не хачу мець шчасця на дзіцячым горы.

Прайшло шмат гадоў. Вырасла Ніна, стала прыгажуняй і лепшай даяркай калгаса. У яе такая ж тоўстая ільняная каса, як у маладосці была ў яе маці. Такія ж сінія вочы, круглы, поўны вясёлага задору твар. Адзік — камбайнер. У наступную нядзелю іх вяселле. Насця глядзіць на партрэт Пятра і ў думках гаворыць з ім: «Як хутка ляціць час. Я пасівела, а ты маладым так і застаўся. Вось мы з табой дачку выгадалі, Пятрок, замуж аддаем. І маё жыццё не прайшло марна. Пажадаем, Пятрок, шчасця нашым дзецям. Мы аддалі ім усё, што маглі...»

ЖАНРЫ

Не так даўно ў нас, на Беларусі, праходзілі дні румынскай культуры. Грамадскія дзеячы, спевакі і мастакі знаёмілі беларускі народ з культурай і мастацтвам свайго народа і ў той жа час знаёміліся з нашай рэспублікай, яе культурай і бытам.

Аб сваіх уражаннях ад паездкі на Беларусі гаворыць лаўрэат двух сусветных фестываляў, моладзі і студэнтаў у Варшаве і Маскве — Анджэла Малдаван.

— Цудоўны Мінск, — гаворыць Анджэла Малдаван.
Фота П. Нікіціна.

ДАРАГІЯ СЯБРЫ З БЕЛАРУСКАЙ ССР!

ПРІЕХАЎШЫ ў ваш цудоўны край, мне хацелася праз музыку, песні, якія я спявала, пазнаёміць вас хоць бы з часткай невычарпальнага багацця нашай народнай творчасці.

Мне ад усёй душы хацелася спяваць так, каб вы змаглі зразумець думкі і пачуцці, якімі жыве сёння румынскі народ, уявіць наша новае шчаслівае жыццё. Таму, разам са старымі песнямі, у якіх спяваецца аб горы раней прыгнечанага народа, я ўключыла ў свой рэпертуар шмат новых песень, у якіх адчуваецца подых новага жыцця і радасць свабоднай працы.

Хоць я спявала на румынскай мове, але па вачах тых, хто слухаў мяне, я бачыла: мяне

разумеюць. Апладысменты гледачоў былі такімі бурнымі, што мне здалася: я выканала тое, што намерана была зрабіць. Я шчаслівая, што наведала вашу цудоўную краіну. Дзякуючы ўмовам, якія створаны нашай партыяй і ўрадам для дзяцей працоўных, я змагла выбраць прафесію, якую люблю, хоць да 23 жніўня 1944 года (дзень нашага вызвалення ад фашысцкага ярма) яна ў Румыніі была пагарджанай, бо прымушала быць у залежнасці ад гаспадароў рэстаранаў, дзе толькі і магла знайсці работу эстраднага спявачка ў мінулыя часы.

Сёння наша народная музыка займае пачэснае месца, якое належыць ёй па праву. Дарагія сябры!

Я ўбачыла вашу беларускую сталіцу, цудоўны горад, які вырас з попелу, і мяне здзівілі і шчыра ўзрадавалі вашы велізарныя дасягненні.

Вярнуўшыся на радзіму, я раскажу ўсім, як ваш народ здолеў на руінах вайны пабудаваць адзін з самых прыгожых гарадоў, якія мне давалася наведаць за сваё жыццё.

Але цудоўныя не толькі вашы будынкі і паркі. Людзі ў вас яшчэ лепшыя. Я ніколі не забуду сваіх новых сяброў з калгаса «Шлях Ільіча» і вас, дарагія дзяўчаты з Мінскага гадзіннікавага завода. Я захаваю падараваныя мне сувеніры, таму што яны заў-

сёды будуць напамінаць мне, з якой любоўю вы прымалі і абдымалі нас — пасланцоў нашай народнай музыкі. Як памяць аб вас я ўключу ў свой рэпертуар і буду выконваць у нашай краіне беларускую народную песню «Перапёлачку».

Ад усёй душы віншую вас з надыходзячым святам Вялікага Кастрычніка і жадаю вам сваёй прыгожасцю і здароўем расквітнець гэтак жа пышна, як цвітуць вясной вашы сады.

Непарушная дружба, якая звязвае румынскі народ з беларускім народам. Мы будзем свята захоўваць і бараніць гэты наш неацэнны скарб.

Анджэла МАЛДАВАН.

Румынскія госці выступаюць з канцэртамі на Мінскім гадзіннікавым заводзе.

Фота П. Наватарова

АДНАВІЦЬ УДЗЯЧНУЮ РАБОТУ

У нас, у Гомелі, на пасёлку Сельмаша, заглухла работа сярод жанчын. І адразу гэта стала прыкметна. У чым гэта выяўляецца? Зараз раскажу.

Як толькі пачаў будавацца пасёлак, у кожным новым доме на сходах адразу ж былі выбраны санупаўнаважаныя ад жыхароў з кожнага пад'езду. Паступова, па меры таго, як рос пасёлак, рос і актыўнасць санупаўнаважаных. Сачылі за добрым утрыманнем дамоў і двароў, наладжвалі суботнікі і сваімі сіламі наводзілі чыстату і парадак, саджалі дрэвы, кусты і кветкі, даглядалі іх, палівалі.

У тыя добрыя часы санупаўнаважаныя вылучалі са свайго атрада «пяцёрку» — своеасаблівы «штаб», які разам з камендантам і домакіраўніком абследавалі кватэры і асабліва агульныя кухні. Там, дзе не ўсё было добра, дзе

патрабавалася прыкласці рукі — «пяцёрка», не саромеючыся, рабіла заўвагі і потым правярала, ці ўлічана думка грамадскасці.

Па ініцыятыве дактароў 4-й поліклінікі для жыхароў пасёлка чыталіся лекцыі на самыя разнастайныя медыцынскія тэмы.

А потым неяк непрыкметна здарылася так, што сходзі збірацца не сталі, лекцыі спыніліся, санупаўнаважаныя таксама пакінулі сваю, такую ўдзячную, работу.

З гэтым нельга памірыцца. Работу санупаўнаважаных неабходна аднавіць. І не толькі ў нашым пасёлку, на Сельмашы. Усюды, у кожным домакіраўніцтве.

В. ГАУРЫЛАВА

«ПАВЕТРАНАЕ ЖЫЦЦЁ»

3 лета 1957 года Ірына Шакура — бортправадніца. У яе таксама, як і ў членаў экіпажа паветранага карабля, шмат сваіх клопатаў. За дзве гадзіны да вылету яна, як правіла, з'яўляецца ў аэрапорце. Перш за ўсё ідзе ў буфет аэравакзала, каб закупіць прадукты, набраць у тэрмасы гарачага чаю. Не забывае яна і аб тым, каб на борце самалёта заўсёды былі халодныя напіткі, а таксама медыкаменты.

У палёце пасажыры ўвесь час адчуваюць клопаты і ўвагу бортправадніцы. Аднаго яна падбадзёрыць цёплым словам, другому расказае аб прыгожасці месца, над якімі пралятае самалёт, а тым, хто нядобра сябе адчувае, своечасова акажа медыцынскую дапамогу.

Шмат цёплых слоў падзякі атрымала камсамолка Ірына Шакура ад савецкіх грамадзян. А гэта так сагравае і падбадзёрае чалавека. Асабліва тады, калі ў яго, як у Ірыны, «паветранае жыццё»...

На здымку: адна з лепшых бортправадніц Беларускага ўпраўлення Грамадзянскага паветранага флоту І. М. Шакура.

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Над намі—месяц малады

Нагаварылася дуброва Як быццам, першае каханне
І задрямала над ракой. Да нас у госці зноў прышло...
А мы баімся лішнім словам Нібы трывожных развітанняў,
Парушыць казачны спакой. Дарог ваенных не было.

Над намі — сінія аблогі, Стаім, шчаслівыя, з табой
Над намі — месяц малады, І водар п'ем лугоў і траў.
І зноў вяртаюцца здалёку О, недарма на полі бою
Да нас юнацкія гады. Ты нашу радасць адстаяў!

Гаспадыня

ВЕЧАРАМІ, калі сонца яшчэ залаціць усё навокал, а возера асабліва чароўна прыгожае, рыбакі Нарачанскай азёрна-рыбнай гаспадаркі рыхтуюцца да выхаду на начную лоўлю. Удалечыні, на рэйдзе стаяць гатовыя да буксіроўкі кацеры-мётчыкі, а на беразе штодзённа ідзе клапатлівая падрыхтоўка да лоўлі. Але вось прылады лоўлі апушчаны, бригада па звонях рассяджваецца па месцах, і лодкі падчальваюць да кацера. Мінула яшчэ некалькі хвілін, кацёр затарахаў і павёў лодкі, змацаваныя адна да другой на пэўнай адлегласці, доўгім ланцужком далёка ў возера, туды, дзе сёння будзе праводзіцца прытаненне. Вось яны ўжо зусім зніклі з вачэй, і толькі чуюцца у вясёлым змроку глухі голас матара. Нарэшце, і ён заціхае.

З лоўлі рыбакі вяртаюцца раніцой. Цішыню яшчэ соннага возера зноў парушае бойкае тарахненне кацера. За ім роўнай чарадой плывуць лодкі. Сёння бригада № 1 (перадавая бригада ў рыбгасе) лавіла рыбу на Гаўскіх ямах. У сетках і невадах, на дне лодкі, пабліскаваючы лускай, ляжаць кучы серабрыстай рапушкі. У рапушкавыя з дробным вочкам сеткі трапілі і прыгажунь-акуні, ёсць тут і вялікія карычневые шчупакі.

Часта на беразе, сярод рыбакоў можна сустрэць маладую русавалосую жанчыну, скромна, але прыгожа апранутую. Далікатны авал дзівочага твару, лёгкія завіткі валасоў над высокім ільбом, стройная постаць, вядома, адразу кідаецца ў вочы сярод мужчынскіх каржакаватых фігур рыбакоў. Гэта — дырэктар Нарачанскага рыбгаса Зінаіда Фамінічна Бабіна. На беразе ідзе дзелавая размова. І па тону, і па характару яе адчуваецца, якой вялікай павагай карыстаецца малады кіраўнік, з якім вялікім давер'ем адносяцца людзі да свайго дырэктара.

Зінаіда Бабіна не першы год працуе ў Нарачанскім рыбгасе. Прыехала яна сюды зусім маладой, з пучэўкай Міністэрства рыбнай прамысловасці СССР, пасля заканчэння Махач-Калінскага тэхнікума.

Нарачанскія мясціны, чы-

стыя глыбокія азёры ў акружэнні зялёных дуброў адразу зачаравалі дзяўчыну, і яна вырашыла, што ёй проста пашанцавала. Калі праз некалькі год яе, інжынера-здабытчыка, накіравалі для павышэння кваліфікацыі на курсы ў Астрахань і потым пасля заканчэння іх прапанавалі застацца працаваць у Мінску, ва Упраўленні, яна адказала:

— Не, вярнуся на Нарач, хачу працаваць непасрэдна на промысле, на вытворчасці.

І яна вярнулася зноў сюды, дзе справы ішлі не зусім добра. Кіраўніком рыбгаса быў п'яніца, бязвольны, безадказны чалавек, якога жулікам і прайдзісветам было лёгка спаіць і тым часам тварыць розныя цёмныя хінацы. Цвёрдай дзяржаўнай дысцыпліны ў рыбгасе не было, панавалі п'янства, бракан'ерства.

Усё гэта бачылі лепшыя людзі рыбгаса, і яны падтрымалі маладога дырэктара. Гэтая жанчына з мяккай сарамлівай усмешкай і ў той жа час рапучым поглядам шэрых вачэй і ўпарта сціснутымі вуснамі, аказалася, валодала немалой сілай волі, была прынцыповай і нястомнай у працы. Гэтыя цудоўныя якасці асабліва неабходны былі, калі ёй давялося наводзіць парадак у рыбгасе, прыняўшы кіраўніцтва ім.

Зінаіда Фамінічна, хоць ёй прыходзіцца мець справу з многімі людзьмі, на дзіва чешматаслоўная, вельмі скромная, асабліва тады, калі гутарка датычыць яе жыццёвага шляху.

— Вы напішыце пра нашых лепшых рыбакоў, пра работніц кансервавага цэха. Перадавікоў у нас няма. Было б няправільна, — гаворыць яна, — не назваць нашых лепшых работніц цэха перапрацоўкі, якія сістэматычна перавыконваюць нормы, такіх, як Соф'я Сушко, Глафіра Голубева, Соф'я Батура і многіх іншых...

У невялікі кабінет дырэктара, з акна якога відаць азёрная далячынь, бесперапынна заходзяць людзі з самымі рознымі справамі. І вялікія і малыя справы, але ўсе яны патрабуюць ад маладога гаспадара здольнасці разабрацца хутка і правільна ў абстаноўцы, падказаць, параіць, пра-

З. Ф. Бабіна

браць чалавека тады, калі ён гэтага заслужыў...

Многа і іншых клопатаў. Напрыклад, дырэктара законна турбуюць паводзіны такой капрызнай рыбі, як рапушка. Гэта асноўная парода рыбы, якая насяляе вадаём Нарач. Смачная тлустая рыбка добрая ў капчоным выглядзе. Вельмі каштоўныя і кансервы «рапушка ў масле» — беларускія шпроты.

Але чым растлумачыць, што ў адзін год рапушка ловіцца добра, а ў другі — некуды прападае, потым з'яўляецца зноў. Вось і ў гэтым годзе яна, то з'яўляецца, то знікае. Зінаіду Фамінічну не пакідае думка аб рапушцы, гэтай вёрткай сэрбрыстай рыбіцы. Яна раіцца з бывалымі рыбакамі, з навуковымі работнікамі, супастаўляе расказы старажылаў і навуковыя даныя, шукае шляхі не толькі для выканання планаў здабычы, але і перспектывага развіцця промыслу.

Нарачанскі рыбгас — адзін з буйнейшых у рэспубліцы. І Зінаіду Фамінічну Бабіну можна з поўным правам назваць гаспадыняй вялікіх азёр. І не толькі азёр. У яе веданні мотафлот, аўта-транспарт, рыбагадавальнікі, падсобная гаспадарка, дапаможныя цэхі. Вялікай увагі патрабуюць аддаленыя брыгады (самае далёкае возера знаходзіцца ў 190 кіламетрах ад Нарачы), і таму ды-

рэктара рыбгаса цяжка застаць на месцы. У кабінце грузавіка побач з шафёрам Зінаіда Фамінічна часта накіроўваецца на далёкія азёры.

Нялёгкім бывае гэты шлях па трасучых палявых і лясных дарогах. Але не сямляецца Зінаіда Фамінічна любавання невыказнай прыгожасцю тутэйшых месцаў, яны сталі ёй роднымі, блізкімі, як і людзі.

За апошнія гады гаспадарка рыбгаса пайшла далёка ўперад. Яе працу заўважылі. Працоўныя Нарачы аказалі Бабінай давер'е — паслалі сваім дэпутатам у райсавет дэпутатаў працоўных, а камуністы выбралі яе членам райкома партыі.

Адзін з лепшых майстроў лоўлі рыжавусы пажылы рыбак Аляксандр Андрэевіч Зарэцкі гаворыць:

— Зараз праца рыбакоў вельмі аблегчана. Паспрабуй адмахаць, як некалі, на вёслах дзесяткі кіламетраў. А цяпер кацеры ў нас. Павысілася і прадукцыйнасць працы рыбакоў.

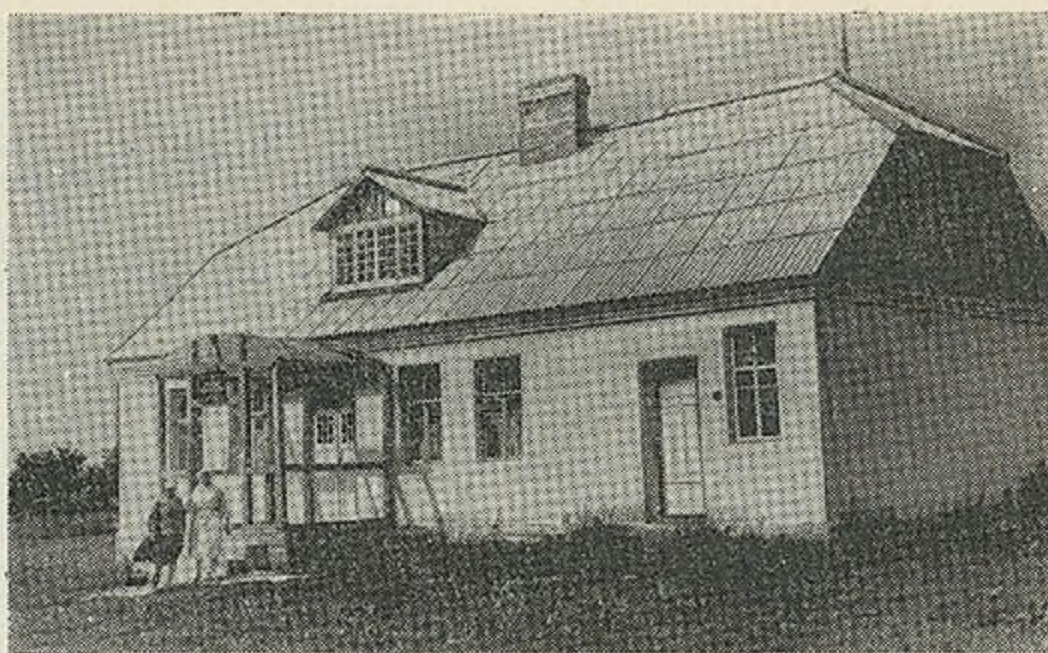
Рыбгас мае сваю сямігодку. Выконваючы і перавыконваючы планы здабычы і перапрацоўкі рыбы, нарачанцы мяркуюць дабіцца на год раней узроўню здабычы, заплававанага на канец сямігодкі.

— Добра, калі б нас падтрымалі ў Саўнаргасе і дапамаглі ў будаўніцтве лёдааміячнага халадзільніка, — гаворыць тав. Бабіна. — Я думаю, мы гэтага даб'ёмся. Павінны дабіцца!

...Цяжка сказаць, калі заканчваецца працоўны дзень дырэктара рыбгаса. Дом, дзе жыве Зінаіда Фамінічна, знаходзіцца побач з канторай, ля самага прычалу. Калі трэба, дырэктара не саромеюцца турбаваць у любую гадзіну. У вольны час яна з вялікім задавальненнем займаецца развядзеннем кветак і вышыўкай. Домік акружаны яркім россыпам кветак, а на сценах яе ўтульнай кватэры вісяць вышыўкі, зробленыя здольнай рукой.

...Зноў шумна ля прычалу. Рыбакі адыходзяць на лоўлю. Іх праводзіць і выпраўляе, жадаючы ўдачы, Зінаіда Бабіна — дырэктар рыбгаса, слаўная савецкая жанчына.

С. ШАЎРОВА

Новы калгасны радзільны дом

У вёсцы Уша — цэнтры сельгасарцелі імя Кірава Карэліцкага раёна пабудаван за кошт калгаса радзільны дом. У ім — прыёмны пакой, радзільная і пасляродавая палата, а таксама фельчарска-акушэрскі пункт.

На здымках: агульны выгляд новага калгаснага радзільнага дома.

Акушэрка камсамолка Ніна Чарноцкая і парадзіха калгасніца С. У. Брусевіч узважаюць сына Соф'і Уладзіміраўны, які нарадзіўся ў калгасным роддоме.

Фота А. Перахода

Недаспяваная МІЕ С ІІ ЯІ

Да 145-годдзя з дня нараджэння М. Ю. Лермантава

ТВОРЧАСЦЬ М. Ю. Лермантава — адна з выдатных вяршынь рускай паэзіі. Яна дорага ўсім народам нашай Савецкай Радзімы, якая будзе камунізм.

Уступіўшы ў літаратуру ў змрочную пару капіталістычнай рэакцыі, якая паследавала за разгромам дэкабрыскага паўстання 1825 г., паэт з'явіўся голасам перадавых людзей свайго эпохі.

Міхаіл Юр'евіч Лермантаў нарадзіўся 15 кастрычніка 1814 г. у Маскве. Яго бацька, армейскі капітан у адстаўцы, быў бедным памешчыкам, маці ж належала да слаўтага дваранскага роду. Ціхая і хвораўная, яна рана памерла, пакінуўшы трохгадовага сына, і выхаванне дзіцяці ўзяла ў свае рукі бабуля, уладная жанчына, якая не любіла бацьку будучага паэта, лічачы няроўным шлюб сваёй дачкі. Цяжкія сямейныя сваркі пакінулі глыбокі след у сядомасці хлопчыка.

Дзіцячыя гады Лермантава праходзілі ў сяле Тарханы (цяпер сяло Лермантава Бялінскага раёна Пензенскай вобласці). Тут хлопчык мог бачыць цяжкае жыццё прыгоннага селяніна, пачуць і палюбіць народныя песні, пазнаёміцца з вольналюбівымі паданнямі старыны пра Сцяпана Разіна і Емяльяна Пугачова.

Яшчэ будучы падлеткам, выхаванцам Маскоўскага Шляхетнага пан-

сіёна, Лермантаў пачынае пісаць вершы. Яго юнацкія паэмы «Чаркесы», «Каўказскі палоннік» і інш. гавораць аб уплыве Пушкіна, які зачараў юнага паэта. Тут упершыню звяртаецца ён да тэмы «Дэмана», паэмы, прасякнутае духам свабодылюбства.

Ён шмат піша і ў наступныя гады вучэння ў Маскоўскім універсітэце, які вымушан быў пакінуць з прычыны сутыкнення з рэакцыйнай прафесурай, і пасля ў тых гадах, якія сам ён назваў «страшнымі», праведзеныя ў школе гвардзейскіх падпарадкаў у Пецярбурзе. Нават тут, употай ад прыдзірлівага начальства, якое забараняла «складаць», ён піша свайго «Вадзіма», апавесць аб пугачоўскім паўстанні.

Упершыню з вершамі Лермантава чытачы пазнаёміліся пасля трагічнай смерці Пушкіна ў 1837 годзе, у тых дні, калі па ўсёй Расіі распаўсюдзіліся ў спісах гнеўныя, усхваляваныя радкі твора «Смерць паэта». Лермантаў гаварыў тут аб глыбокім жалю з прычыны страты і выкрываў ганіцеляў і фактычных забойцаў вялікага паэта. Абараняючы гонар, славу і годнасць нацыянальнай культуры, ён смела ўказваў на сувязь паміж чужаземцам Дантэсам, які страляў у Пушкіна, і прыдворнай знаццю.

Адзін са спісаў гэтага верша трапіў да цара з надпісам. «Заклік да рэвалюцыі». З гэтага моманту самадзяржаўе праследуе паэта да канца яго жыцця. Афіцэр гвардзейскага гусарскага палка, які стаяў у Царскім сяле, прадмесці Пецярбурга, Лермантаў неадкладна быў арыштаваны і праз тыдзень пераведзены на Каўказ, дзе ў гэты час ішла вайна з горцамі.

На гэты раз дзякуючы ўпартым клопам родных і сяброў Лермантаву ўдаецца вызваліцца з ссылкі ў 1838 годзе.

Багатай і разнастайнай робіцца яго творчасць. Звяртаючыся да глыбокага гістарычнага мінулага, ён стварае такую жамчужыну рускай паэзіі, як «Песня пра цара Івана Васільевіча, маладога апычніка і ўдалага купца Калашнікава». Пад уплывам каўказскіх уражанняў піша паэму «Мцыры», у якой лёс героя, яго прага свабоды своеасабліва выказваюць пратэст супроць дэспатызму самадзяржаўя.

Адмоўнымі адносінамі да вышэйшай знаці, а таксама да ўсяго грамадска-палітычнага ладу прыгонніцкай Расіі прадывяваюць такія вершы, як «Дума», «Паэт», «І сумна, і нудна» і многія іншыя.

Лермантаў робіцца прызнаным літаратарам. Усё расце вядомасць аўтара верша «Барадзіно», які стаў народнай песняй. У 1840 г. выходзіць у свет раман «Герой нашага часу» — твор, які прынёс аўтару славу пра-

М. Ю. Лермантаў.

заіка. Пра Лермантава піша поўныя шчырага захаплення артыкулы вялікі крытык В. Г. Бялінскі, які прызнаў у пісьменніку сапраўднага прадаўжальніка Пушкіна.

Але царызм на чале з душыцелем жывой думкі Нікалаем І жадае пазбавіцца ад ненадзейнага паэта, Знойдзена новая прычына для ссылкі на Каўказ.

Як і Пушкін, Лермантаў загінуў на дуэлі, якая была падрыхтавана царызмам. Цяпер устаноўлена дакументальна, што смерць Лермантава на дуэлі 15-га ліпеня 1841 г. у Пяцігорску, ля падножжа гары Машук ад рукі афіцэра Мартынава — нішто іншае, як палітычнае забойства.

Разнастайная і багатая палітра фарбаў цудоўнага майстра слова, які стварыў вялікую галерэю чалавечых характараў і карцін прыроды, адлюстраваў думы і пачуцці, сугучныя настроям лепшых сваіх сучаснікаў.

Чароўныя вобразы жанчын у творах Лермантава. Паказваючы бяздушных прыгажунь з вышэйшага кола з іх холадам і фальшывасцю, ён з цёплай сімпатыяй абмалываў вобраз Ніны ў драме «Маскарад», якая гіне як ахвяра гніючай інтрыгі і здрадніцтва, і разумнай, гордай князеўны Мэры ў «Героі нашага часу», і дзіўчыны-кантрабандысткі, вобраз якой поўны «паэзіі дзікай свабоды», і дзіўчыны-гаранкі Бэлы з яе адданым сэрцам, раскрытым для кахання.

Глыбока кранае поўны лірызму вобраз жанчыны з народа, маці-казачкі, якая схілілася над калыскай свайго сына ў «Казацкай калыханцы».

А. М. Горкі сказаў пра Лермантава: «Ён увесь — недаспяваная песня». Гэта справядліва — спадчына паэта захоўвае мноства неажыццёўленых замыслаў і, разам з тым, кожны поўны твор, напісаны ім, — новая вяршыня творчасці мастака-патрыёта.

З. МЕЛКІХ,

кандыдат філалагічных навук.

Князеўна Мэры.
Малюнак В. П. Верашчагіна.

БЕЛАРУСКІ дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа паказаў на гастроліх у Мінску п'есу Алеся Звонака «Навальніца будзе» паводле рамана Я. Коласа «На ростанях». Хаця п'еса «Навальніца будзе» напісана Звонакам па матывах палескай трылогіі народнага паэта, аднак у ёй захавана цудоўная мова гэтага выдатнага твора Коласа, яго глыбокая народнасць і суровы рэалізм у абмалёўцы людзей Палесся, у раскрыцці іх дум і надзей, у паказе цяжкага, цёмнага жыцця напярэдадні першай рускай рэвалюцыі. Глыбокі знаўца сялянскай душы, гнеўны выкрывальнік сацыяльнай крыўды, Якуб Колас бачыў у жыцці і светлыя яго бакі, ён добра ведаў чалавечыя мары, і яго шчыра захапляла не толькі мудрасць простых людзей, але і іх невычэрпны аптымізм, вера ў свае сілы і сакавіты народны гумар. Героі праявілі творчыя якасці Якуба Коласа, напісаныя сакавітымі фарбамі мастака, надзвычай сцэнічныя, бо яны шчодро надзелены жывымі чалавечымі рысамі, адухоўлены многімі імкненнямі і жаданнямі. Проза Коласа дае багатыя мажлівасці акцёру ў лепцы сцэнічных вобразаў. Варта ўспомніць хоць бы такі персанаж у спектаклі, як Аксен Каль, у выкананні народнага артыста БССР Ф. Шмакава, каб пераканацца ў гэтым.

Сцэна са спектакля «Навальніца будзе».

Фота Ул. Крука.

„НАВАЛЬНІЦА БУДЗЕ“

Трэба сказаць, што спектакль «Навальніца будзе» пастаўлены ў духу коласаўскай прозы і ў гэтым немалая заслуга рэжысёра спектакля заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Ю. Шчарбакова. Рэжысёр падшоў да пастаноўкі «Навальніца будзе» з пачуццём вялікай адказнасці і творчай зацікаўленасці. Гэта адчуваецца ва ўсім спектаклі. Ён зроблены гарачым сэрцам мастака, яго натхнёным тэмпераментам. Рэжысёр імкнецца надаць паказу эпічны характар і сцэнічную манументальнасць. Гэтаму спрыяе і афармленне спектакля, асабліва выдатна зроблены мастаком Я. Нікалаевым маляўнічыя пано на тэму «А хто там ідзе?» Янкі Купалы, якія нібы адкрываюць спектакль і заканчваюць яго. Гэты сцэнічны эпіграф зусім правамерны ў коласаўскім спектаклі, бо ён не толькі дапамагае раскрыццю тэмы — росту рэвалюцыйнай свядомасці беларускага народа, але і па свайму паэтычнаму ўвасабленню блізкі коласаўскай паэзіі.

У трактоўцы народных сцэн рэжысёр Ю. Шчарбакоў вельмі паспяхова імкнецца расшырыць рамкі п'есы, паказваючы праз невялічкія на першы погляд сутычкі сялян з прадстаўнікамі царскай улады глы-

бокую плынь рэвалюцыйных настрояў народа.

Рэжысёрская работа ў спектаклі «Навальніца будзе» сведчыць аб тым, што Ю. Шчарбакоў плённа папрацаваў над трылогіяй Якуба Коласа. У спектаклі надзвычай дакладна паказаны быт і норавы беларускай вёскі, яе характэрныя асаблівасці. Створана атмасфера сапраўднага народнага жыцця, яскравымі сцэнічнымі сродкамі дасягнута тыпізацыя дзеючых асоб. Аб гэтым спектаклі можна сказаць, што ў ім рэжысёр выступае як глыбокі інтэрпрэтатар п'есы.

Дзякуючы натхнёнаму стаўленню рэжысёра да спектакля акцёры таксама працавалі над сцэнічным увасабленнем вобразаў трылогіі з пачуццём вялікага захаплення і адказнасці.

Найбольш яркай і манументальнай фігурай у спектаклі з'яўляецца вельмі выразны вобраз валявога і дужага сялянскага завадатара — Аксена Каля. У выкананні Ф. Шмакава гэты просты, але мудры беларускі селянін-бядняк вырастае ў народнага героя, у ваяку сялянскіх мас. За ім пойдучы, ён сваім дапытлівым розумам і працавітымі рукамі даб'ецца таго, аб чым марыць.

Менш пераканаўчым атры-

маўся Лабановіч у выкананні заслужанага артыста М. Федароўскага. Акцёр не здолеў глыбока раскрыць паэтычнасць душы маладога настаўніка, паслядоўны рост яго рэвалюцыйнай свядомасці. Аднак мы гэтым не хочам сказаць, што роля Лабановіча не вышла, яна не цалкам удалася акцёру. Вобраз Лабановіча, які займае цэнтральнае месца ў спектаклі, не раскрыты ў той меры, у якой гэта належала б, але ён не вырываецца з ансамбля выканаўцаў і можа быць дапрацаваны.

Выдатны майстар яркай характарыстыкі сваіх герояў народны артыст СССР А. Ільінскі і ў гэтым спектаклі ўзрадаваў бляскам свайго выключнага камедыйнага таленту. Створаная ім тыповая фігура вясковага дзяка, з яго агіднай псіхалогіяй і зласлівым нутром то смяшыць, то выклікае пачуццё абурэння. Акцёр з выключным майстэрствам знаходзіць і сатырычна завастрае розныя тыповыя дэталі, якія робяць вобраз дзяка надзвычай маляўнічым і цікавым.

У спектаклі «Навальніца будзе» многа жаночых вобразаў: тут і бабуля Мар'я, якую яскрава, з добрым адчуваннем характару старой сялянкі выконвае заслужаная артыстка рэс-

публікі Е. Лагоўская, і прывабная дзяўчына Ядзвіся ў выкананні артысткі В. Жмакінай і многія іншыя разнастайныя вобразы сялянскіх кабет, накіраваныя Юрасі — заслужаная артыстка БССР Е. Глебаўская, Акулі — заслужаная артыстка БССР З. Канапелька.

Сярод гэтых сялянскіх жанчын асаблівае месца займае рэвалюцыйнерка Вольга ў таленавітым выкананні Г. Арловай. Перад глядачом узнікае прывабны вобраз валявой, мэтанакіраванай жанчыны, якая смела ідзе ў народ на барацьбу за высокія ідэі сацыяльнага і нацыянальнага вызвалення.

У невялікім аглядзе немагчыма нават пералічыць усіх дзеючых асоб, таму мы абмяжувемся кароткім знаёмствам з гэтымі героямі, спаслаўшыся на вельмі моцны і цікавы акцёрскі ансамбль, які створаны ў спектаклі. Усе дзеючыя асобы па-сапраўднаму жывуць на сцэне. Усе яны па-рознаму, у залежнасці ад ролі і месца ў падзеях і сваіх здольнасцей уплываюць на развіццё асноўнай тэмы «Навальніца будзе».

Аб гэтым спектаклі можна з поўным правам сказаць, што ён узбагаціў рэпертуар тэатра імя Якуба Коласа новым выдатным творам.

Яўг. РАМАНОВІЧ

Калі гаворыць СУМЛЕННЕ...

Леанід ПРОКША

А п а в я д а н н е

Мал. С. Раманава.

ВІКТАР нарадзіўся на графскай канюшні. У той вечар, калі ён меў з'явіцца на свет, яго бацька, конюх, чысціў Буйнага. Жарабец, празваны так за свой круты нораў, не аднойчы пакідаў сляды капытоў або зубоў на цэле парабка, які даглядаў яго. На гэты раз удар Буйнага аказаўся смяротным. Конюх паваліўся, са скроні фантанам пырснула кроў.

Жонка конюха, Тэкля, даведаўшыся аб няшчасці, прыбегла на канюшню. Тут і пачаліся заўчасныя роды. Жанчына апусцілася на сена, што ляжала ў кутку, галосычы ад падвойнага болю: смерці і нараджэння чалавека.

У гэты час, быццам здзекуючыся з беднага чалавека, пачала жарабіцца племянная кабыла Альжбета. Граф Ізідор Бэнц-Бэнцкоўскі, якому ў тую ж хвіліну паведаміў аб такой важнай падзеі яго лепшы конюх Даніла Зуйкевіч, з'явіўся на канюшню. Ён доўга любавалася жарабём (граф вельмі любіў коней), назваў яго Віктарам і, наказавшы конюхам добра даглядаць кабыліна дзіця, пайшоў. Дзіця аўдавеўшай парабчанкі ён нават не ўдастоіў позіркам. У мітусні яго таксама назвалі Віктарам. З беднага хлопчыка потым часта жартавалі парабкі:

— Нарадзіўся б ты, Віктар, жарабём, твая доля была б куды шчаслівейшай.

Пакуль Віктар рос, на свеце адбылося многа падзей. Скончылася вайна. Граф Бэнц-Бэнцкоўскі збег разам з гітлераўцамі, былыя парабкі сталі гаспадарамі маёнтка, арганізавалі калгас.

Цяпер Віктар ужо радзей бываў на канюшні. Трэба было хадзіць у школу, потым вучыць урокі. Спачатку ён рабіў гэта без належнай ахвоты, але калі аднойчы ў кніжцы ён убачыў на малюнку коней, шэрыя вочы яго ўспыхнулі агеньчыкамі цікавасці. «Як гэта можна намаляваць каня, што ён як жывы?» — дзівіўся вяскowy хлопчык.

Хто ведае, можа гэты самы малюнак, які ён часта разглядаў, і распаліў у яго душы прагу да ведаў.

— А цяпер куды? — спытаў у Віктара старшыня сельсавета былы партызан Павел Баркоўскі пасля выпускнога экзамена. — Вучыўся ты добра. Калі маеш ахвоту, пашлем на курсы трактарыстаў або на агранома вучыцца.

— Лепш пашліце мяне ў калгас на канюшню, — шчыра напросіў Віктар.

— Добра, — усміхнуўся старшыня. — Я пагавару з брыгадзірам.

Старшы конюх брыгады Даніла Зуйкевіч нічога не меў супраць таго, што да яго прыслалі юнага памочніка. Усе ведалі: лепшага хлопца для гэтай справы не знойдзеш. Не падабалася Даніле толькі «вучонасць» Віктара. Асабліва злавалася Даніла, калі Віктар, спасылаючыся на якую-небудзь кніжку, з запалам даводзіў, што лепш было б і на іх канюшні завесці тое ж самае.

— Сысунок, — бурчэў стары конюх. — Ён мяне вучыць. Яшчэ калі ты нарадзіўся, я лічыўся першым конюхам. Мяне сам граф хваліў.

«Перад графам ты выслугоўваўся, баяўся, каб не прагнаў. Зараз не баішся, не прагоняць», — думаў малады конюх, але не асмельваўся сказаць гэта ў вочы Зуйкевічу. Была прычына, якая ўтрымлівала Віктара ад гэтага. Яшчэ ў школе ён здружыўся з дачкой конюха Марысяй. Зачапі старога — пакрыўдзіцца.

А на канюшні справы ішлі дрэнна. Коні худзелі. Калі Данілу пыталі, чым гэта тлумачыцца, ён разводзіў рукамі:

— Коні старыя, бяззубыя, паша дрэнная...

Віктар стараўся, не спаў начамаі, выбіраў лепшыя месцы для начлега, але гэта не дапамагала.

Неяк Віктар заўважыў, што Даніла Фёдаравіч заўсёды некуды пасылае яго перад тым, як трэба коням засыпаць авёс. Чаму — ён не ведаў.

...Аднойчы позна ўвечары, калі Віктар стаяў, абняўшыся з Марысяй пад ліпай, да свірны ціха пад'ехаў воз.

— Бацька, — шапнула Марыся і ласкава адхілілася ад Віктара.

Закаханыя прыціхлі. Ноч была зорная, Віктар добра бачыў, як Даніла скінуў з воза два нечым напоўненыя мяхі, прыкідаў іх саломай і пагнаў коней на канюшню.

Пакуль гарачыя рукі Марысі былі ў руках хлопца, а вусны шапталі пяшчотныя словы, Віктару не ў галаве былі тыя мяхі, што Даніла кінуў ля свірны. Толькі тады, калі прышоў дахаты, ужо ў ложку, ён раптам успомніў пра іх. «Што там? Чаму Даніла прывёз іх ноччу і закідаў саломай?» І раптам разгадаў таямніцу мяшкоў.

— Авёс! Ён крадзе авёс! — крыкнуў Віктар, ускочыўшы з ложка.

— Хто крадзе? — запыталася, прачнуўшыся, маці.

— Зуйкевіч. Дык вось чаму коні марнеюць!

Маці села на ложак. Уздыхнула.

— І чаго чалавеку не хапае? Столькі на працадні атрымлівае, мае свой сад, карову, свіней, авечак...

Прызвычаіўшыся на працягу доўгага, цяжкага ўдовінага жыцця ўсяго баяцца, Тэкля не раіла сыну каму-небудзь аб гэтым расказаць.

— Маўчы, Віценька, бо бяды не абярэшся, з Марысяй ты ходзіш. Ёй непрыемна будзе. Можна, сам апамятаецца.

— Не, я не буду маўчаць, — зацінаючы зубы, вырашыў Віктар. — Што будзе, то будзе, а Бураку ўсё раскажу.

На другі дзень Віктар прышоў да брыгадзіра і ўсё раскажаў, апрача, зразумела, таго, што ён у гэты час стаяў, абняўшыся з Марысяй.

Віктар спадзяваўся, што Бурак раззлуетца, скажа: «Дык вось чаму ў нас коні худыя!» А Бурак падняў кусцістыя рыжыя бровы і спытаў насцярожана:

— Ты праверыў? Гэта сапраўды быў авёс?

— Не, я толькі так мяркую.

— Даніла Фёдаравіч паважаны ў брыгадзе і ва ўсім калгасе чалавек. Нельга так ні з таго, ні з с'яго без усялякіх падстаў назваць яго злодзеям. Можна, гэта яго мяхі?

— Таварыш брыгадзір, але навошта яму было ноччу прывозіць ды яшчэ саломай прыкрываць?

— Чакай, выходзіць, што бацьку Марысі ты хочаш пасадзіць у турму...

— Я не хачу, каб яго садзілі, — спалохаўся Віктар. — Шкада толькі коней...

— Ну, добра. Ідзі. Я з Зуйкевічам сам пагавару...

У гэты вечар Марыся не прышла на спатканне. Віктар доўга чакаў яе і, пераканаўшыся, што яна ўжо не прыйдзе, апусціўшы галаву, пацягнуўся на канюшню. З маленства ён любіў уначы, ляжачы на сене, прыслухоўвацца, як у цішыні коні жуюць авёс, а ён хрумсціць у іх на зубах. Сёння і гэта нагадвала яму аб крыўдзе. «Няма праўды на свеце», — сумаваў хлопец. Раптам пачуліся нейчыя асцярожныя крокі, а потым шэпт:

— Віця, ты тут?

Гэта была Марыся. Віктар хуценька падбег да яе.

— За што на цябе бацька так раззлаваўся? Ледзьве дачкалася, пакуль усе паснулі. Бацька загадаў, каб я блізка да цябе не падыходзіла. Кляў цябе: «Каб, — кажа, — Буйны яго прыбіў».

— Няма ў нас цяпер буйных, — уздыхнуў Віктар. — Угаманіліся буйныя. У графа Бэнц-Бэнцкоўскага яны былі. І крыўдна, што для панскіх коней мы стараліся, а цяпер, калі яны сталі нашымі, голадам морым.

— Чаму морым? — здзівілася Марыся.

— Таму... таму, што твой бацька авёс крадзе... — сказаў са злосцю Віктар. — Ты не крыўдуй, я сказаў ужо аб гэтым брыгадзіру.

— Бураку? Віценька, што ж ты нарабіў? Яны ж разам з бацькам прапіваюць той авёс. Цяпер яны і цябе звядуць са свету...

Над Віктарам нависла хмара. Яго абвінавацілі ў тым, што ён больш глядзіць за дзяўчатамі, чым за коньмі. «Малады, у галаве вецер. Даніла стараецца, але што ж ён можа зрабіць, калі работы многа, а памочнік дрэнны? Трэба даць яму лепшага памочніка».

Савет брыгады аднак не згадзіўся з гэтай прапановай брыгадзіра. Віктару пачалі раіць больш памагаць старому конюху. Апусціўшы галаву, хлопец доўга моўчкі слухаў усё гэта, потым не стрымаўся і адрэзаў:

— У чым дапамагаць? Красці авёс? — махнуў рукой і выскачыў на вуліцу.

— Сысунок! — пачуў ён за сабой голас Данілы і брыгадзіравы словы.

— Трэба хлопца паставіць на месца...

Дадому Віктар вярнуўся позна. Недзе ён доўга бадзяўся. Па мокрай вопратцы, па брудных ботах і ўскудлачаных валахах можна было меркаваць, што ён быў і ў полі, і ў лесе, і над ракой.

— Добры вечар, — буркнуў Віктар, убачыўшы ў хаце чужога чалавека.

Марціна Пліху, пажылога мужчыну з сівымі скронямі, які цяпер сядзеў за сталом, Віктар не раз бачыў на канюшні. Сакратар калгаснай партыйнай арганізацыі часта прыязджаў у брыгаду. Але не прыйшоўся да сэрца Віктару Марцін. «Як ён не можа зразумець, — злаваў Віктар, калі Даніла, разводзячы рукамі, лісліва апраўдваўся перад Пліхай: «Коні старыя, бяззубыя ды паша дрэнная, а работы многа», — што гэта — хлусня?»

Спытаў аднойчы Пліха Віктара, чаму коні худыя.

— А я адкуль ведаю? — адказаў няветліва Віктар. — Вы ў коней запытайцеся. Паглядзіце ім у зубы...

Даніла цыкнуў на памочніка.

— Ты як размаўляеш з таварышам Пліхам? Ён што, табе раўня?

— Як умею, так і размаўляю, — буркнуў Віктар і пайшоў.

— Распусціўся, як дзедава пуга. Вось яна, моладзь. Ніякай павагі да старэйшых. Вы ўжо прабачце, таварыш Пліха...

Віктар успомніў гэты выпадак і падумаў: «Яшчэ яго тут толькі не хапала...»

— Дзе гэта ты бадзяўся? — запыталася маці. — Цябе вунь чалавек больш гадзіны чакае.

Віктар моўчкі сеў на парог хаты, выцягнуў з кішэні капшук з тытунём і пачаў скручваць цыгарку.

— Дык за што ты, Віктар, пакрыўдзіў старога Данілу? — запытаў Пліха неяк двухзначна. Ён быў на Савеце брыгады і ўсё чуў.

— А што я табе казала? Шанаваць трэба старэйшых, — умяшалася ў размову ўстрыможаная Тэкля.

— Я сказаў праўду, — цвёрда стаяў на сваім Віктар.

Маці заўважыла, што сын неяк на вачах змяніўся. Быццам набраўся сталасці за гэтыя некалькі гадзін.

— Авёс з канюшні крадзе. Бурак з ім у хаўрусе. Разам прапіваюць, а коні не дагледжаны.

Пліха падняўся з-за стала, падышоў да Віктара:

— Ты адкуль гэта ведаеш? — спытаў ён, сядячы побач з маладым конюхам на парог хаты. Яго чорныя вочы блішчалі, як абмытыя дажджом пераспелыя слівы.

Віктар уважліва зірнуў на яго прадаўгаваты хваравіты твар, і яму вельмі захацелася выказаць Пліху ўсё, што на сэрцы, але ўспомніў, што пры гэтым трэба будзе расказаць аб спатканні ўвечары пад ліпай з Марысяй і аб тым, што паведаміла яна яму потым на канюшні. Хлусіць Віктар не ўмеў.

— Ведаю, — адказаў ён упарта, пачырванеў і апусціў галаву.

Пліха так нічога больш і не даведаўся.

Назаўтра Пліха разам з Бураком сядзелі ў невялічкім кабінёце Кудзіна — старшыні калгаса «Вызваленая праца». Бу-

рак злаваўся, чырванеў, нерваваўся, як чалавек, што адчуваў за сабой віну.

— Гэтыя галадранцы і тады не ведалі, чаго хочуць, і зараз ваду муцяць... — раптам выпаліў ён не падумаўшы...

Кудзін і Пліха пераглынуліся.

— Аляксей Мікалаевіч, — сказаў Бурак, зразумеўшы, што сарвалася з языка лішняе. — Вы чалавек не тутэйшы, прыезджы. Нашых людзей трэба ведаць. Зуйкевіч таксама былы парабак. Але чалавек працавіты. Ён і калісьці жыў нядрэнна. Бо жылы выцягваў з сябе, як струны. І зараз добра працуе.

— А вы што скажаце, Пліха? Вы таксама тутэйшы жыхар? Кудзіну было ўсё ясна. Бурак выпадкова адкрыў сваё нутро. «Як маглі даручыць брыгаду такому чалавеку?» — падумаў ён.

— Я размаўляў з Віктарам. Ён пацвердзіў тое, што сказаў на Савеце брыгады, — паведаміў Пліха. — Дадаў да гэтага, што конюх прапівае авёс разам з брыгадзірам.

— Ён бачыў? Злавіў мяне за руку? Адкуль у яго такія факты? — ускрыкнуў Бурак.

Тоўсты і нізкі, з круглым чырвоным тварам, на якім цяжка было разгледзець вочы, ён нечым вельмі нагадваў сваё прозвішча — Бурак.

— Гэтага ён, нажаль, не сказаў, — адказаў Пліха. — Наогул Віктар нешта ўтойвае.

Бурак адчуў, што не ўсё яшчэ загінула, і прыкінуўся пакрыўджаным.

— Я прашу, Аляксей Мікалаевіч, рашучага ўмяшання ў гэтую справу. Я так не магу працаваць. Кожны смаркач мяне зневажаць пачне, падрываць мой аўтарытэт. Я пытаюся: факты ёсць?

— Ёсць, — спакойна адказаў Пліха.

— Якія?

— Худыя коні.

— Ну, гэта яшчэ не даводзіць тое, што я прапіваю авёс.

— А вось збярэм агульны сход калгаснікаў брыгады і выявім, чаму коні худыя, — сказаў старшыня. — Так і дамовіліся. Падрыхтуй даклад аб стане конскага пагалоўя ў брыгадзе...

Бурак вышаў.

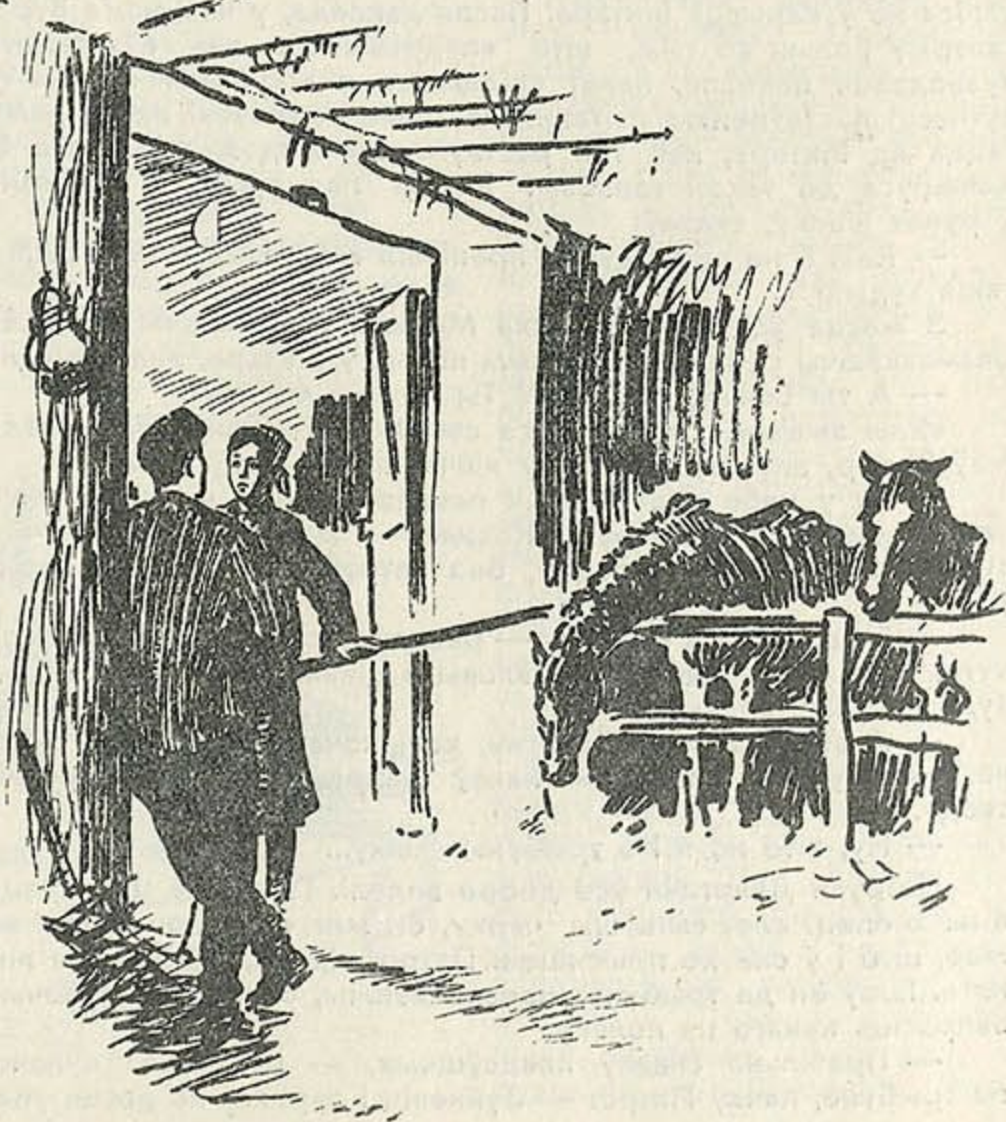
...Тым часам Бурак заязджаў на брыгадны двор. Даніла чакаў яго. Ubачыўшы брыгадзіра, ён прыняўся распрацаць каня.

— Ён там? — кінуў у бок канюшні Бурак.

— Там, — адказаў Даніла, зразумеўшы, што гутарка ідзе аб яго памочніку. — Сораму няма ў людзей...

Па загаду брыгадзіра Віктар быў зняты з пасады памочніка конюха, але ён працягваў хадзіць на працу і займацца ўлюбёнай справай, быццам нічога не здарылася.

Бурак прыбег, засопшыся, у канюшню, вырваў з рук Віктара шчотку, якой ён чысціў Гнядога, і, піхнуўшы хлопца ў грудзі, сярдзіта крыкнуў:

— Прэч адсюль!

Віктар пахіснуўся і моцна ўдарыўся плячыма і галавой аб загародку. Крыўда сціснула яго грудзі. На вочы, як на тое ліха, трапіў ворчык. Віктар схпіў яго і з крыкам кінуўся да Бурака.

— Ты рукам волю не давай! На графскай канюшні цяпер не тыя парадкі...

Бурак падаўся назад.

— Гэ-гэ-гэ, людзі, будзьце сведкамі! — крыкнуў ён.

Віктар апамятаўся, кінуў ворчык і адышоў у бок.

Увечары, падліваючы ў шклянку Бурака самагонкі, Даніла ўздыхаў:

— Вось навязаўся на маю галаву...

— Я яго правучу, пра-ву-чу, — сіпее Бурак.

За тонкай перагародкай у другім пакоі Марыся, грызучы пазногці, слухала, як Бурак меркаваў разлічыцца з Віктарам. Мачыха яму паддавала:

— Гэта ж толькі падумаць, за ворчык схпіўся. Ды яго ў турму, такога бандзюгу, трэба пасадзіць...

Падзеі на агульным сходзе брыгады, які быў склікан неўзабаве пасля гутаркі з Бураком у праўленні калгаса, разгорт-

валіся не ў карысць Віктара. Пасля даклада, у час якога Бурак гаварыў больш аб тым, што «падрываюць яго аўтарытэт», «узводзяць паклёп», нават «кідаюцца з ворчыкамі», чым па сутнасці пастаўленага пытання, ўчотчык Карлоўскі пачаў дамагацца ад Віктара, каб той растлумачыў людзям, «як гэта ён дакаціўся да такой ганьбы». Віктар падняўся і, камечачы ў руках шапку, сказаў:

— Калі б не кралі ды не прапівалі авёс, хіба ж коні былі б такія худыя?

З месца ўскочыла мачыха Марысі. Пырскаючы слінай і размахваючы рукамі пад самым носам у Віктара, яна крычала:

— А ты бачыў, хто краў? Ты бачыў, хто піў?

«Яны жывуць Марысю са свету, калі я скажу», — падумаў Віктар, апусціўшы галаву яшчэ ніжэй, і сеў на лаўку.

— Як у цябе толькі язык паварочваецца? — пачаў дапікаць Віктара клапаўшчык Кошык. — Даніла Фёдаравіч — сумленны чалавек, гаспадар, без патрэбы не дасць і зерню ўпасці.

— Гнаць такіх з калгаса, — раздаўся сіплы голас з другога кутка клуба. Усе павярнулі галовы з цікавасцю ў той бок, адкуль пачуліся словы.

— А вы, таварыш Дзяргач, калі хочаце выступіць, сюды, на трыбуну, калі ласка, — пачаў запрашаць яго старшыня сходу.

— Ну, што ж, я і з трыбуны скажу...

Петруся Дзяргача ўсе добра ведалі. Гэта быў ціхі, працавіты хлопец, але, выпіўшы чарку, ён мог «адкалоць» такі нумар, што і ў сне не прысніцца. Пятро, відаць, узяў недзе лішняга. Ішоў ён да трыбуны, падскокваючы, быццам збіраючыся запрасіць некага на польку.

— Правільна сказаў клапаўшчык, — бухнуўшы кулаком па трыбуну, пачаў Пятро. — Зуйкевіч і зярняці не дасць упас-

ці, ні кураняці клюнуць, — і, прыплюшчыўшы хітра вочы, дадаў: — Сам клюне, у кішэню пакладзе...

У зале гримнуў рогат.

— Чаго ж вы рагочаце, мо' няпраўда? — адчуваючы падтрымку, сказаў Пятро. — Гаспадар. Яго некалі сам граф Ізідор Бэнц-Бэнцкоўскі хваліў. Усім нам у прыклад ставіў. І вось зараз яго брыгадзір хваліць, чарку з ім падымае.

— Ты бачыў? — крыкнуў конюх.

— Не бачыў, брахаць не буду. А раз Віктар бачыў, то яго трэба прагнаць з калгаса. Усіх прагнаць, пакінуць толькі вельмі шаноўных...

Пятро цырымонна пакланіўся конюху, потым Бураку і пад дружны рогат калгаснікаў сеў.

— Хто яшчэ хоча выказацца? — спытаўся старшыня сходу.

— Ды што тут гаварыць? Брахня ўсё гэта. Брыгадзір у нас добры.

— Канчаць з гэтым трэба, — падтрымаў нейкі другі голас. — Аб справе лепш пагаворым.

— Не, таварышы, я не згодзен, — сказаў Бурак, павярнуўшыся ў бок Кудзіна і Пліхі. — Трэба канчаць, але не так. Так у нас справа не пойдзе. Прапаную за паклёп, знявагу і хуліганства Віктара Альхоўскага выключыць з калгаса.

— Так яго, у шыю! — крыкнуў Пятро. — Каб не перашкаджаў брыгадзіру выпіваць.

— А Пятра Дзяргача, — дадаў, чырванеючы Бурак, — аштрафаваць на 15 працадзён, каб другі раз цвярозым прыходзіў на сход.

— Дык што, таварышы? — спытаўся старшыня сходу. — Будзем галасаваць?

— Давайце, я скажу, — пачуўся нясмелы дзявочы голас.

Усе павярнуліся ў бок апошняга раду, дзе сядзела Марыся разам са сваімі сяброўкамі, з якімі яна працавала на птушкаферме. Да гэтага часу яе ніхто не заўважаў.

— Ціха, слова даецца...

— Дык спрэчкі ўжо скончыліся, — запрэставаў Бурак.

— І праўда. Спрэчкі скончыліся, — падтрымаў брыгадзіра клапаўшчык. — Час ужо прывучаць людзей да фармальнага парадку.

— Не, чаму? Няхай скажа. Навошта нам гэты фармалізм? — умяшаўся старшыня калгаса, які да гэтага часу маўчаў.

Па тым, як забегалі вочкі Бурака, ён зразумеў, што гэта і ёсць тая праўда, якой баіцца Бурак.

У зале загуло.

— Няхай скажа. Што ж, паслухаем...

Марыся падышла да клубнай сцэны і павярнулася тварам да людзей. Заўсёды чырвоныя шчокі яе пабялелі раптам, вялікія шэрыя вочы заблішчэлі.

— А ты чаго тут? — крыкнула мачыха.

У Данілы Зуйкевіча расшырыліся вочы ад здзіўлення.

— Браў бацька калгасны авёс, — сказала Марыся, цяжка ўздыхнуўшы. — Прапіваў яго з Бураком. Я бачыла ўсё. Цяжка мне гэта казаць, але гэта праўда...

У зале падняўся шум, крык. Даніліха падскочыла да Марысі з кулакамі.

— Роднага бацьку ганьбіш? Кармільца свайго топіш?

Адным скокам і Віктар апынуўся паміж дзяўчынай і мачыхай.

— Не чапайце яе, — Віктар абняў Марысю, якая дрыжэла ўсім целам, і пасадзіў ля сябе на лаўку.

— Яна не ганьбіць, не топіць бацьку, а ратуе... — сказаў старшыня.

Загаманілі ўсе разам. Цяпер прамойцаў не трэба было запрашаць. Яны выбягалі да сцэны, а то і на месцы размахвалі рукамі і з сэрцам казалі аб тым, што набалела. Падхалімы прыціснулі хвасты і змоўклі. Бурак абмяк, як праколаты мяч.

Агульны сход выбраў Марціна Пліху брыгадзірам. Старшым конюхам быў назначан Віктар. Марысю, якой мачыха пагражала «выдрапаць вочы», Віктар забраў да сябе...

...А ў восені адбылося вяселле. Сытыя коні, якія везлі маладых у загс, здавалася, вырвуцца з вупражы. Яны шпарка беглі, выбіваючы капітамі іскры з каменя...

ДА ВАС *прыйшлі госці*

Некалькі парад да святочнага стала

ПЕРАД святам у гаспадыні дома асабліва шмат спраў, абавязкова будуць госці. Трэба падумаць чым частаваць і як прымаць іх. Прадукты з гастронама — каўбаса, сыр, кансервы вельмі ўжо звычайныя ў такім выпадку. Заўсёды найбольш ахвотна ўжываюцца хатнія вырабы. Натуральна, што кожная гаспадыня імкнецца дагадзіць сваім гасцям і хоча зрабіць свае стравы смачнымі і прывобнымі. Нам хочацца падзяліцца сваім уласным вопытам і даць некалькі парад па прыгатаванню святочных страў.

Давайце прыгатуем спачатку халодныя закускі. **Пачнем з фаршмаку.** Трэба ўзяць адзін крыху вымачаны селядзец, 3—4 цыбуліны, размачыць 100—150 грамаў чэрствай без скарынкі булкі, да гэтага можна дадаць адзін вялікі ачышчаны антонаўскі яблык. Селядзец ачысціць, дастаць косці і разам з цыбуляй, булкай і яблыкам прапусціць праз мясарубку. Атрыманую масу заправіць 2—3 сталовымі лыжкамі алею і воцатам па смаку, добра размяшаць і пакласці на сялёдачніцу. З аднаго боку прыставіць галоўку селядця, з другога ўваткнуць у фаршмак хвост. Навокал можна пакласці пласцікі крутога яйка, лустачкі памідора, пасыпаць зелянінай.

Добрай закускай з'яўляюцца розныя стравы, прыгатаваныя з крутых яек. Адварыць укрутую 5—6 яек. Дробна нарэзаць 3—4 цыбуліны. Пасячы нажом яйкі, усыпаць цыбулю, крышку пасаліць (перасоленая страва нясмачная), дадаць 50 грамаў сметанковага масла, а яшчэ лепш, калі ёсць курыны або гусіны шмалец, перасмажаны з цыбуляй, усё перамяшаць, пакласці на мелкую талерку, акуратненька разраўняць мокрай лыжкай, і страва гатова.

Можна крутыя яйкі, разрэзаныя ўдоўж папалам, фаршыраваць грыбной начынкай. Для гэтага неабходна з разліку на кожнае яйка адварыць адзін невялікі сухі баравік. Чайнай лыжкай з яек дастаць жаўткі і змяшаць іх з сечанымі і падсмажа-

нымі грыбамі з цыбуляй на сметанковым масле, крышку паперчыць і начыніць кожную палавіну яйка, пакласці на мелкую талерку (для ўсіх халодных закусак выкарыстоўваюць толькі мелкія талеркі).

Добра на закуску прыгатаваць паштэт пачоначны. Для гэтага адварваюць паўкілаграма ялавічнай або цялячай пачонкі (пераварваць нельга, пачонка зробіцца жорсткай), прапускаюць яе праз мясарубку разам з крыху абсмажанай цыбуляй, дадаюць 2—3 лыжкі сметанковага масла або гусінага шмалецу, можна дадаць сечаных пару крутых яек, пасаліць па смаку. У атрыманую масу дадаюць крыху булёну, размяшаюць, выкладваюць на талерку, добра разгладжваюць і зверху ўпрыгожваюць. Для гэтага трэба пасячы асобна жаўток і бялок ад аднаго крутога яйка і пасыпаць сярэдзіну паштэту жаўтком, а краі пасыпаць сечаным бялком.

Заўсёды святочны стол упрыгожваюць закускамі з рыбы. Як падрыхтаваць заліўную рыбу? Дзве-тры рыбіны (судак, шчупак, карп, марскі акунь) разрэзаць на порцыі, пакласці на дно каструлі нарэзаны лустачкамі адзін бурак, 2—3 морквы і 3—4 сярэднія цыбуліны, пакласці рыбу, пасаліць, заліць халоднай вадой, каб рыба толькі пакрылася, і паставіць варыць. Перад са-

мым закіпаннем зняць пену, дадаць 2 лаўровыя лісцікі і 5—6 гарошын перцу. З часу закіпання рыбу варыць хвілін 30 на невялікім агні, некалькі разоў устрашаюць каструлю (лыжкай пераварочваюць рыбу нельга, яна не будзе мець акуратнага выгляду). Кавалкі гатовай рыбы выкладваюць на прадаўгаватае блюда так, каб надаць выгляд цэлай рыбы, заліваюць працэджанай юшкай, упрыгожваюць лустачкамі морквы, кавалачкамі лімона і ставяць на холад.

Шчупак, карп, судак добра прыгатаваць і фаршыраваны. Ачысціць рыбу, надразаюць яе ля галавы і вымаюць вантробы. Разразаюць на порцыі і акуратна вострым нажом, каб не пашкодзіць скурку, выбіраюць усю мякаць. Гэтую мякаць прапускаюць праз мясарубку разам (калі ў вас 1 кг рыбы) са 100—150 грамамі размочанай чэрствай белай булкі, 5—6 сярэднімі галоўкамі цыбулі, дадаюць молаты перац, соль, чайную лыжачку цукровага пяску, адно сырое яйка. Прыгатаваным фаршам начыняюць рыбу і кладуць у каструлю, на дне якой знаходзяцца нарэзаныя буракі, морква, цыбуля, некалькі гарошын перцу. Заліваюць халоднай вадой так, каб рыба толькі пакрылася, і ставяць варыць. Пасля закіпання рыбу варыць на слабым агні хвілін 30—40.

Смачным атрымліваецца акунёвае або трасковае філе ў марынадзе. Кілаграм філе разразаюць на порцыі, абкачваюць у сухарах або муцэ і падсмажваюць у алеі.

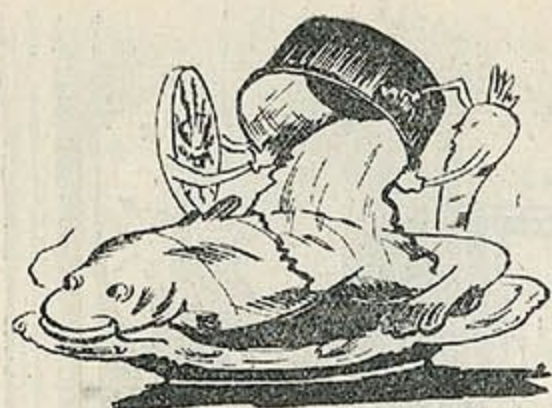

Для прыгатавання марынаду трэба абсмажыць на алеі 5—6 нарэзаных цыбулін, дадаць некалькі штук морквы, сцёртай на бурачнай тарцы, пакласці пару лаўровых лісцікаў, некалькі гарошын перцу і ўсё гэта разам крыху патушыць. У прыгатаваную масу дадаць некалькі лыжак порэ-тама-ту, крыху пасаліць, калі густа, падліць вады, усыпаць цукру па смаку, добра размяшаць і закіпяціць. Рыбу раскласці на блюда або талеркі і за дзве-тры гадзіны перад падачай на стол заліць халодным марынадам.

Існуе шмат рэцэптаў розных салатаў. Прывядзем адзін з іх. Ачысціць 5—6 халодных бульбін, адварыць у мундзірах. Нарэзаць бульбу і два салёныя агуркі, дадаць 2 крутыя яйкі, калі ёсць, дадаць крыху зялёнага гарошку, два ачышчаныя сырыя антонаўскія яблыкі, 100—150 грамаў адваранай ялавічыны або любой каўбасы, парэзанай на кавалачкі, паўслоічка маянэзу, па смаку солі (усю гародніну і мяса нарэзаць кубікамі). Усё перамяшаць, пакласці ў салатніцу і ўпрыгожыць кветкай з яйка. Перад самай падачай на стол салата заліваецца астатнім паўслоічкам маянэзу.

З халодных закусак можна прыгатаваць куранят, курыцу, качку, гусь, індычку з начынкай. Для начыні аднаго кураняці прыкладна ў кілаграм вагой неабходна адварыць да гатоўнасці адну трэць тонкай шклянкі рысу, прамыць яго вадой і сцадзіць на друшляку. Пад-

смажыць на сметанковым масле або курыным шмальцы 2—3 дробна нашаткаваныя цыбуліны. Адварыць вантробы (пачоначку, пупок, сэрца), два крутыя яйкі і ссячы іх, дадаць дробачку перцу, пасаліць па смаку, для сувязі ўбіць адно сырое яйка і крыху булёну або гатаванай вады (тады начинка не будзе вельмі крутой), усё перамяшаць, начиніць кураня (не вельмі туга), зашыць, пакласці на падагрэтую патэльню, змазаную тлушчам, і паставіць хвілін на 40—50 у духавую печ. Можна начиненае кураня стушыць у каструлі, дадаўшы туды крыху гарачай вады і тлушчу. На стол можна падаць такое кураня ў цэлым выглядзе або халоднае кураня разразаюць удоўж на дзве палавіны, кладуць начинкай уніз на дошчачку і наразаюць порцыямі, а затым асцярожна ў такім жа парадку перакладаюць на талерку.

Халодныя закускі гатовы. Цяпер расставім іх на стала. Засцяліце стол белым добра выпрасаваным накрухмаленым абрусам (каляровымі засцілаюць стол к чаю). Абрус пачынайце гладзіць не з краёў, а з сярэдзіны (тады ён не будзе пузырыцца). Пасярэдзіне стала пастаўце кветкі ў нізкай вазачцы (у высокай букет заўсёды перашкаджае). Больш прыгожа выглядаюць кветкі аднаго роду і аднаго колеру.

Звычайка са спазненнем прыходзіць у госці не лічыцца добрым правілам. Гаспадарам спазненне гасцей прыносіць шмат непрыемнасцей. Дрэнна выглядаюць і гаспадары, калі не паспелі прыгатаваць да прыходу гасцей. Гаспадыня павінна разлічыць свой час так, каб накрыць стол да прыходу гасцей і прыбрацца самой.

З улікам усіх гасцей і сваёй сям'і пастаўце талеркі. Лепш, калі яны аднаго размеру і колеру. Калі карыстаюцца сервізам, тады ставяць мелкую вялікую талерку, на яе закусачную і злева піражковую, на якую кладуць сурвэтку, а затым яе выкарыстоўваюць для хлеба або піражкоў (калі падаюць

суп). Злева паміж піражковай і закусачнай талеркамі пакладзіце відэлец (уверх увагнутым бокам), справа нож (ляжом да талеркі), дэсертную лыжку кладуць уперадзе талеркі. Калі падаецца віно і напіткі, тады ставяць для моцных напіткаў кілішак у 30—50 грамаў і бакал для напіткаў. Кілішкі ставяць уперадзе талеркі крыху справа, спачатку самыя маленькія.

Гаспадыні і гаспадару рэкамендуецца садзіцца адзін супроць аднаго з розных канцоў стала. Гэтае дае магчымасць быць больш уважлівым да гасцей. Месцы за сталом гасцям указвае гаспадыня. Яна ж імкнецца рассядзіць гасцей знаёмых паміж сабой або такіх, каму будзе цікава гутарыць адзін з другім.

Мы крыху адышлі ад сервіроўкі стала. Расставілі толькі кветкі і посуд. Цяпер размяркуем закуску так, каб побач не стаялі аднародныя або аднолькава ўпрыгожаныя стравы. Паставім талеркі з нарэзаным хлебам, (каб хлеб прыгожа нарэзаць, неабходна разрэзаць булку ўдоўж, пакласці разрэзам на дошчачку, змачваючы нож халоднай вадой, нарэзаць лустачкі таўшчыняй у 1—1,5 сантыметра). Калі на стол падаецца адначасова і белы хлеб, тады выкладваюць радамі белы і чорны.

Рэкамендуецца спачатку есці селядзец, рыбу, салат, а потым закуску з яек і мяса.

Агуркі свежыя наразаюць лустачкамі, а салёныя на некалькі частак удоўж агурка.

Пры сервіроўцы стала неабходна прадугледзець усе дробязі з тым, каб гаспадыня не мітусілася і не падымалася з-за стала кожную хвіліну.

Пасля халодных закусак са стала здымаюць закусачныя талерачкі, на вялікую (калі падаюць суп) ставяць глыбокую талерку з супам. Калі ж суп не падаюць, тады гарачую страву ядуць з вялікай талеркі.

На гарачае падаюць смажаніну, гусь або качку. Прыгожа выглядае смажаная гусь, начиненая яблыкамі, капустай, локшынай або грэчневай кашай. Але яе нязручна разразаць на ста-

ле. Больш зручна сырую гусь або качку пасячы на порцыі, добра абсмажыць, скласці ў каструлю і прытушыць. На гарнір прыгатаваць локшыну хатнюю, рассыпчаты рыс, порэ бульбянае або печаную антонаўку. Гарачую птушку выкладваюць на блюда ўверх румянай скуркай, а па краях блюда навокал кладуць печаныя яблыкі. Усякі іншы гарнір, наадварот, кладуць горкай у сярэдзіне блюда, а па краях яго выкладваюць порцыі смажанага мяса.

Нядрэнна на гарачае прыгатаваць хатнюю смажаніну. Для гэтага выкарыстоўваюць любое мяса — свініну, бараніну, ялавічыну, цяляціну. Кавалак мяса разразаюць на порцыі, абсмажваюць і складаюць у каструлю з абсмажанай бульбай, дадаюць цыбулю, лаўровы ліст, перац. Апрача гэтага, падліваюць крыху гарачага вару, устрасаюць каструлю і ставяць прытушыць. Смажаніну падаюць на блюдзе або вялікай талерцы. Выкладваюць раней бульбу, а зверху кладуць порцыі румянага мяса.

Моцныя віны ўжываюць пры халодных закусках. Пры падачы гарачай стравы выпіваюць на кілішку чырвонага віна. Шампанскае падаецца да салодкага стала.

Гаспадарам неабходна быць гасціннымі, але не назойлівымі. Нельга прымушаць гасцей есці і асабліва выпіваць празмерна многа. Апрача шкоды, гэта нічога не прыносіць. Нядобра наліваць вельмі поўныя кілішкі. Па-першае, гасцям нязручна чокацца, па-другое, разлітае віно псуе агульны выгляд стала і пакідае плямы на абрусе. Ну, а калі здарыцца такі грэх, за абедом нічога прадпрымаць не трэба. Калі абрус будзе зняты, намачыць яго ў халоднай вадзе, намыліць заплямленыя месцы і затым пракіпаціць. Плямы знікнуць.

Пасля гарачай стравы са стала прыбіраецца ўсё посуд.

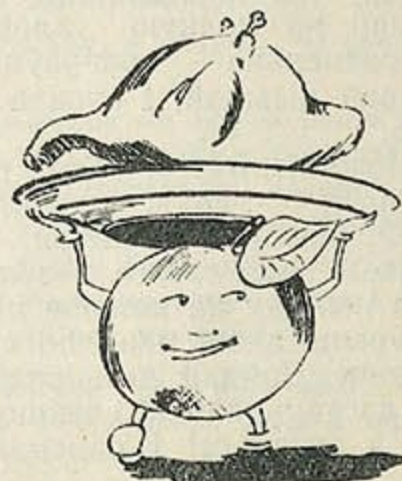
Змятаюцца крошкі і падаецца салодкі стол. Можна гэта акуратна зрабіць у прысутнасці гасцей, якія сядзяць за сталом, або ў час невялікага перапынку. На салодкае падаюць кампоты, кісэлі, мус, свежыя фрукты, цукеркі, пірагі, тарты, часам (калі гасцей не многа) чай з варэннем і лімонам, шампанскае. **Можна падаць хатні пірог з тварагом.** Зрабіць яго трэба так. Здобнае джоджавае цеста раскатваюць таўшчыняй сантыметры 1,5—2. Укладваюць

на бляху і абразаюць цеста нажом па краі бляхі. Раўнамерна кладуць начинку, з кавалачкаў цеста ў руках скручваюць жгуцік крыху таўсцей алоўка і ўкладваюць яго наўскасяк пірага. Начынку прыгатаўляюць наступным чынам: 500—600 грамаў тварагу расціраюць у місцы, убіваюць яйка, усыпаюць гранёную шклянку дробнага цукровага пяску, адзін парашок ванілі, можна ўсыпаць і прамытых 0,5—1 шклянку разынак. Усё гэта добра перамяшваецца. Гатовы пірог перад выпечкай змазваюць жаўтком яйка.

Можна спячы пірог з яблыкамі, павідлам, варэннем і з няджоджавага цеста. Баруць дзве шклянкі смятаны, два жаўткі, 50 грамаў топленага масла, 250 грамаў цукру, парашок ванілі, прыкладна 500—600 грамаў мукі, паўчайнай лыжкі соды. Жаўткі і 2 столовыя лыжкі цукру расцерці дабля. Дадаць смятану, астатні цукар, масла, ваніль, дробачку солі і ўсё перамяшаць. Дадаць муку з содай, замясціць нетугое цеста і паставіць на гадзіну ў халоднае месца. Затым раскатаць цеста пластом у 1 см. Раскатанае цеста накручваюць на скалку і пераносяць на змазаную і крыху падагрэтую (на гарачую класці нельга, любы пірог выйдзе з закальцам) бляху. Затым кладуць ачышчаныя і парэзаныя лустачкамі яблыкі (без сарцавінак і семачак), пасыпаюць іх цукровым пяском, наразаюць з гэтага ж раскатанага цеста вузкія палоскі, кладуць іх крыж-накрыж, змазваюць пірог яйкам і выпякаюць на працягу 40 хвілін не ў вельмі гарачай печы ці духоўцы.

Мы расказалі аб прыгатаванні некаторых страў да святочнага стала. Прыгатаванне смачных страў патрабуе вялікага ўмення і ўвагі. Нездарма пра найбольш вопытных у кулінарнай справе жанчын кажуць: «Добрая гаспадыня». Гэтую лепшую пахвалу жанчыны-гаспадыні высока цэняць.

Д. ЦЕМІНА

КАМУНІСТКА

Хто ў нас, у Махірове, не ведае загадчыцу сельскай амбулаторыі Раісу Іванаўну Афанасьеву?

Ды як жа не ведаць яе, калі кожнага, хто б да яе ні звярнуўся, заўсёды сустракае цёплы, уважлівы прыём. І куды б ні зайшоў наведвальнік — на дом да яе (проста пасядзець і пагутарыць «аб жыцці», калі што набалела), ці ў кабінет урача, калі ўжо сапраўды «баліць так, што не вытрымаць», ці ў сельскі Савет, дзе Афанасьева бывае не толькі ў свой дэпутацкі дзень, аб чым паведамляе акуратная таблічка, ці ў читальню, якая зноў жа з яе лёгкай рукі стала самым утульным і цікавым месцам з таго часу, як тут пачаў працаваць парткабінет...

Дэпутат, агітатар, сакратар партыйнай арганізацыі сельсавета — няпоўны пералік грамадскіх абавязкаў урача Афанасьевай, бо кожная новая справа не абыходзіцца без яе ўдзелу.

У 1949 годзе Раісу Іванаўну выбралі дэпутатам сельскага Савета. З таго часу каторы ўжо раз выбаршчыкі аказваюць ёй сваё давер'е. І, напэўна, маюць рацыю.

Раісе Іванаўне нягледзячы на сумяшчаць грамадскія абавязкі з любімай прафесіяй медыка (можа таму, што яна ніколі не скардзіцца на перагружанасць). «У яе ўсё выходзіць без усякіх намаганняў», — зайздросцяць некаторыя маладыя агітатары, імкнучыся раскрыць «сакрэт» Раісы Іванаўны. Але нам здаецца, што сакрэт тут вельмі просты. Ён у тым, што галоўныя якасці ўрача — душэўнасць, любоў і павага да людзей — добра спалучаюцца з абавязкамі слугі народа і грамадскага дзеяча.

...Цёплае, шчырае, задушэўнае слова робіць цуды не толькі ў медыцыне. Яго можна пачуць ад Раісы Іванаўны ля пасцелі хворага, якому яна, прапісваючы лякарства, паспявае «між іншым» раскажаць і аб новых падзеях, якімі жыве краіна, і аб справах калгаса, і нават аб тым, што робіцца ў яго брыгадзе, звяне. Урач і агітатар спалучаюцца ў ёй сапраўды арганічна, бо яна жыве жыццём свайго народа.

Увечары Раісу Іванаўну можна сустрэць у читальні, дзе часта праводзяцца палітзаняткі, лекцыі, гутаркі. Пасля працоўнага дня сюды спяшаюць і моладзь і пажылыя.

Іншы раз у читальні ўзнікаюць такія гарачыя спрэчкі, што бібліятэкар выходзіць з суседняга пакоя, каб «навесці парадак». Але адносна цішыня ў такіх выпадках, калі ўжо нешта «зачапіла за жывое», усталяваецца непадоўга. Відаць, тое, аб чым тут гавораць, кожнага крапае. А аб чым толькі тут ні гавораць! І аб зменах, якія адбудуцца ў нашай краіне за гады сямігодкі, і аб міжнародным становішчы, і аб ракеце, што паляцела на Мясці, і аб паездцы М. С. Хрушчова ў Амерыку, і аб новым фільме, і аб барацьбе з хуліганствам, і аб тым, што «добра такі прышчамілі хвост самагоншчыкам»...

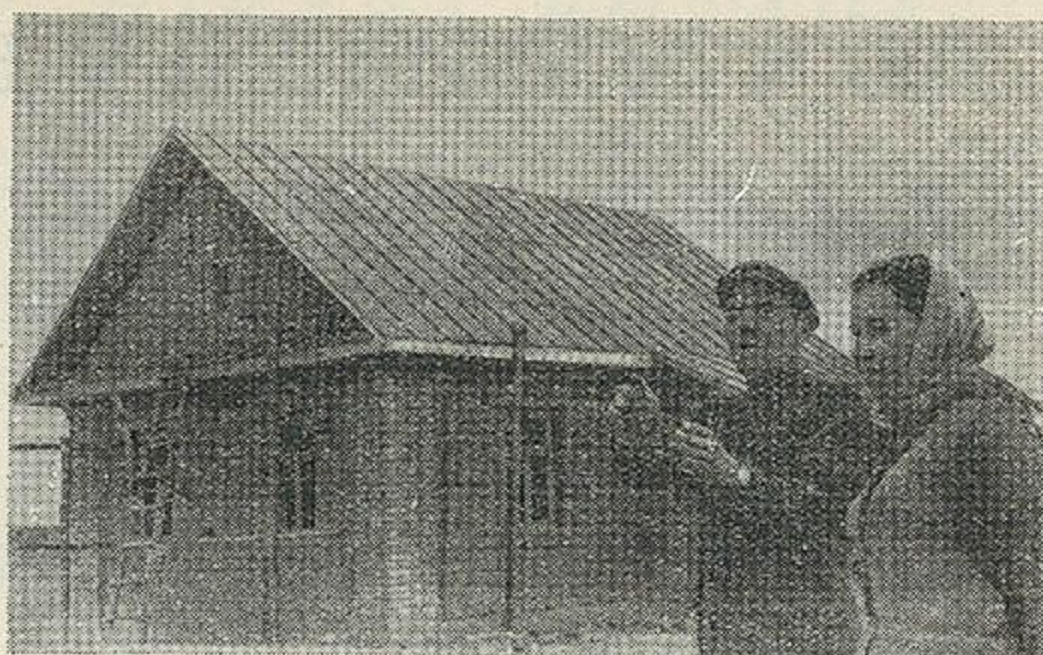
Цяпер у Махірове ёсць дзе займацца палітвучобай. Па ініцыятыве Раісы Іванаўны яшчэ летась пры бібліятэцы пачаў працаваць сельскі парткабінет. Слухачы палітгурткаў могуць знайсці тут літаратуру па вывучэнню матэрыялаў ХХІ з'езду КПСС. Для тых, хто самастойна вывучае матэрыялы з'езду, даюць кансультацыі.

Зойдзеш у парткабінет, і сэрца радуецца: так тут хораша і ўтульна. Сцены ўпрыгожаны лозунгамі і плакатамі, фотавітрыны паказваюць дасягненні рэспублікі за гады Савецкай улады. У жывых малюнках, скупых лічбах і дыяграмах паўстаюць велічныя перспектывы сямігодкі. З альбомаў і брашур уважліва бачыш заўтрашні дзень калгасаў «Савецкая Беларусь» і «Артылерыст», палі і сядзібы якіх шырока раскінуліся на тэрыторыі Махіроўскага сельскага Савета. У гэтыя планы самі працаўнікі калгаснага селя ўжо ўнеслі свае карэктывы: выканаць сямігадовы план па паляводстве за 5 год, а па жывёлагадоўлі — за тры-чатыры гады. З вялікай цікавасцю чытаеш насценную газету «Па ляснішчым шляху», дзе яскрава гаворыцца аб тым, чым сёння жыве сельсавет.

Хутка тут пачне працаваць сельскі ўніверсітэт культуры. Для гэтага створана ўдзячная глеба. Насельніцтва прызычалася павышаць свой культурны ўзровень, узбагачаць веды. І ў гэтым немалая заслуга Раісы Іванаўны — урача, агітатара, камуніста.

Полацкі раён.

Н. БУРЧАНКОВА.

Камсамолка Вера Майсеня — перадавая птушніца калгаса «17 верасня» Нясвіжскага раёна. Нядаўна праўленне калгаса вырашыла пабудаваць і перадаць у растэрміноўку Веры дом з саману. Калгасныя будаўнікі пабудавалі дом за 8 дзён. На здымку: Вера Майсеня і брыгадзір будаўнічай брыгады Вікенцій Капытка ля новага дома.

Фота П. Паватарова.

Хочацца жыць

Не так ужо часта даводзіцца мне брацца за паперу і карандаш. Хіба калі пісьмо пішу ці распісваюся за пенсію. А вось сёння раптам так захацелася сесці і напісаць — і не абы-куды, а ў рэдакцыю, раскажаць пра сваё жыццё, успомніць, якімі сцежкамі яно ішло і куды вывела мяне.

Пішу я гэтыя радкі не абы-дзе, а ў колішнім палацы князя Радзівіла... Вось, каб ведаў князёк (кажуць, ён і зараз жыве недзе заганідай), хто тупае па яго пакоях і хто гаспадарыць на яго сядзібе! А можа і ведае, што ў Нясвіжы, яго палацы, цяпер санаторый для такіх, як я, простых людзей.

Вось чаму мне і прыпомнілася ўсё маё жыццё. Такое не падобнае да сучаснага жыцця — існаванне, калі ўладарылі на нашай зямлі такія ўсямоцныя паны, як Радзівілы, калі за волю і за долю простых людзей ішлі ў турмы, на здзекі, на смерць.

Так загінуў у турме ад катаванняў і мой муж, Жук Сцяпан Іванавіч, з якім я пражыла ўсяго толькі два гады. Загінуў за тое, што, як і іншыя яго таварышы камуністы, хацеў, каб у працоўных людзей было ўдосталь хлеба.

Я засталася з двухгадовым сынам Канстанцінам. І хоць я не была сама камуністкай, усе свае сілы я палажыла на барацьбу з няпраўдай і нашым горам. Я ўсё рабіла, як магла, каб адпомсціць за мужа. На маёй кватэры была галоўная яўка. Да мяне прыходзілі і заўсёды знаходзілі прытулак і кавалак хлеба падполшчыкі. Праўда, мяне таксама за гэта арыштоўвалі і саджалі ў турму.

...1939 год прынёс мне і ўсім такім, як я, вызваленне ад пакут і здзекаў. К гэтаму часу і сыноч мой падрос, і ад яго я мела ўжо ўцеху і радасць...

Але праз два гады пачалася вайна — і зноў маё шчасце абарвалася... У сакавіку 1942 года я звязалася з партызанамі і была ў іх сувязной. А ў 1943 годзе мяне гітлераўцы злавалі і адправілі ў нямецкую няволю. Добра, што паспела я сыночка свайго ўратаваць, адправіла да маці, а так, хто ведае, ці ўцалеў бы ён, ці перанёс бы ён усё тое, што перанесла я сама... Аднак я не скарылася і ў палоне. І там я не здалася. Падгаварыла яшчэ 5 чалавек нашых савецкіх нявольнікаў, і мы збеглі з гэтага пекла.

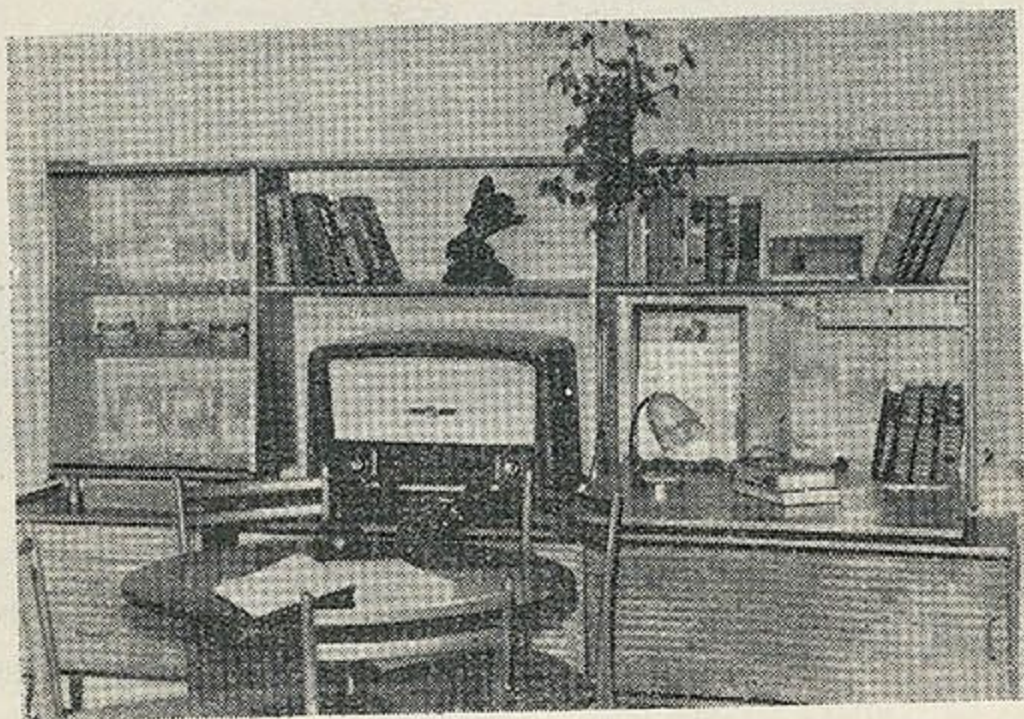
Калі я вярнулася ў вёску, то мне ўжо тут месца не было. І я зноў падалася ў лес, да партызан. Пасля вайны працавала ў Кобрыне.

Сын мой жыве ў Лідзе, ён працуе памочнікам машыніста. Добра працуе. Увесь час атрымлівае падзякі і ўзнагароды. Сын мой пайшоў па бацьку: такі ж шчыры і сумленны чалавек і камуніст. І гэта мне асабліва дорага. У яго ўжо сям'я. Добрая, класная жонка Неаніла і дачушка Ірачка, мая ўнучка. Жывуць яны дружна і памяркоўна — і гэта яшчэ адна мая радасць.

Фёкла ЛУКАШУК

г. Кобрын.

Аб утульнасці ў кватэры

Стэлажнае абсталяванне для дзвюхпакаёвай кватэры складаецца з паліцы для кніг і радыёпрыёмніка, сакрэтніка з кніжнай паліцай і шкафыкаў для посуду і бялізны.

ВАЖНЕЙШАЕ месца ў планах далейшага ўздыму дабрабыту народа займае пастаўленая Камуністычнай партыяй праграма жыллёвага будаўніцтва. У гэтай сямігодцы вялікая ўвага ўдзяляецца будаўніцтву жылых дамоў з кватэрамі для пасямейнага засялення. Пятнаццаць мільёнаў новых кватэр будзе пабудавана ў бліжэйшыя сем год!

Але мала пабудавать дамы з выгоднымі, добраўпарадкаванымі кватэрамі. Трэба падумаць яшчэ і аб тым, як абсталяваць іх мэбляй і іншымі прадметамі хатняга ўжытку, як упрыгожыць кватэру, каб у ёй утульна жылося.

На выстаўку, якая адбылася ў гэтым годзе ў Маскве, Беларусь прадставіла ўзоры мэблі для дзвюх кватэр дзвюхпакаёвых і адной кватэры аднапакаёвай. Для кватэры з двух пакояў жылой плошчай каля 30 квадратных метраў была прадстаўлена мэбля, зробленая на Бабруйскім камбінаце імя Халтурына. Набор гэтай мэблі ў два разы таней адпаведнага набору мэблі, што вырабляецца цяпер. Другая кватэра была абстаўлена мэбляй, зробленай на Гродзенскай мэблевай фабрыцы. Усе 11 прадметаў гарнітура мэблі каштуюць 3 944 рублі і могуць прадавацца ў выглядзе комплекта дэталяў з дадаткам інструкцыі, якая дапаможа пакупнікам лёгка і хутка зманціраваць іх на месцы — у кватэры.

Такім жа зручным, прыгожым і таннім наборам мэблі, зробленай на Бабруйскім камбінаце імя Халтурына, была абстаўлена аднапакаёвая кватэра.

Мэбля ў пакоі расставлена так, каб свабодная плошча была максімальнай.

Але адна толькі мэбля, якой бы прыгожай і зручнай яна ні была, не зробіць кватэру ўтульнай. Вялікае значэнне мае ўмелы падбор шпалераў, тканін, фіранак, электраарматуры (падвясной і настольнай) і шмат чаго іншага.

Асноўнай эстэтычнай якасцю сучаснага жыллога памяшкання павінна быць прастата, якая ў спалучэнні з выгоднасцю і гармоніяй усіх дэкаратыўных элементаў зробіць уражанне прасторнасці.

Жылыя пакоі лепш за ўсё афарбоўваць у светлыя і не вельмі яркія, спакойныя колеры. Пакоі, накіраваныя на паўночны ўсход, поўнач і паўночны захад, трэба афарбоўваць у цёплыя таны: светла-жоўтыя, светла-крэмавыя і светла-ружовыя. Пакоі, якія выходзяць на поўдзень, — у больш цёмныя таны. Калі кватэра складаецца з маленькіх пакойчыкаў, то лепш за ўсё афарбаваць іх аднолькава. Тады яны будуць здавацца больш прасторнымі.

У невысокіх памяшканнях лепш афарбоўваць сцены знізу даверху, не выдзяляючы панелі і не дробячы сцены на філёнгі, лапаткі і да т. п. Маслянай фарбай не рэкамендуецца карыстацца, таму што яна стварае паветранепранікальную плёнку.

Столь павінна быць белай, часам з сінім адценнем, каб памяшканне здавалася вышэй. Сцены ў жылых памяшканнях часта абклеіваюць папярэвымі шпалерамі. Станоўчыя іх якасці — эканамічнасць і дэкаратыўнасць, якія дазваляюць простымі сродкамі атрымліваць каларытную ўзорчатую паверхню сцяны. Выбіраючы шпалеры, трэба ўлічваць не толькі іх колер, але і малюнак. Вялікія, добра асветленыя пакоі можна абклеіваць шпалерамі з буйным малюнкам, малыя — шпалерамі з сярэднім і дробным малюнкам, стрыманых, не вельмі інтэнсіўных расфарбовак.

Калі ў вашым пакоі бывае мала сонца, то трэба выбіраць шпалеры жоўтых, залацістых, крэмавых таноў. Сонечны пакой абклеівайце шпалерамі больш спакойных цёмных таноў. Аднак памятайце, што цёмныя і яркія колеры зрокава змяняюць пакой, а светлыя і мяккія адценні нібы павялічваюць яго. Буйны малюнак нібы збліжае сцены, а тонкія і дробныя малюнкi значна павялічваюць размер пакоя. Шырокія бардзюры, фрызы і шпалеры з папярочнымі палоскамі змяняюць вышыню сцен. Столь лепш пабяліць, калі яна атынкавана, або абклеіць белай паперай.

Правільна, з густам падабраныя шпалеры зробіць ваш пакой утульным і прыгожым.

Дзверы і вокны звычайна афарбоўваюцца маслянай фарбай у белы або светла-крэмавы колер. Але дзверы могуць быць афарбаваны ў такі ж колер, што і сцены. У гэтым выпадку яны будуць злівацца з паверхняй сцен, і нават невялікі пакой будзе здавацца шырэй.

Дэкаратыўныя тканіны розных гатункаў і расфарбовак, якія ўжываюцца для абіўкі мэблі, аконных драпіровак, пакрываў і інш., надаюць памяшканню асаблівую ўтульнасць.

Для таго, каб упрыгожыць пакой, няма неабходнасці ўжываць дарагія габеленавыя тканіны. Пры ўмелым падборы адценняў і ўзораў можна дабіцца пажаданага дэкаратыўнага эфекту, выкарыстоўваючы недарагія віскозныя або баваўняныя тканіны з набіўным малюнкам.

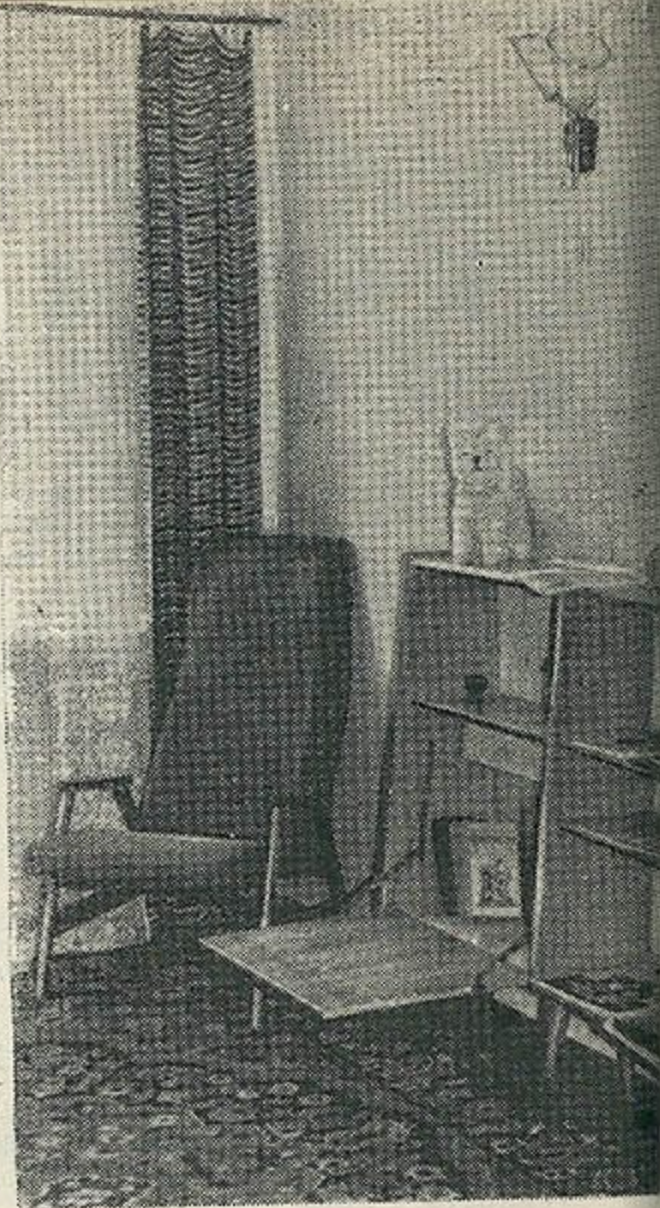
Не трэба вешаць шторы і фіранкі толькі «для ўпрыгожання». Яны павінны служыць практычнай мэце, напрыклад, для таго, каб не было відаць з вуліцы, што робіцца ў пакоі, або для таго, каб аддзяліць частку пакоя, або закрыць адкрыты праход паміж пакоямі, а таксама для таго, каб у гарачы дзень зацягнуць вокны.

Прымяняючы дэкаратыўныя тканіны, пазбягайце стракатасці, бо яна хутка надакучвае. На канапу з яркай абіўкай не кладзіце стракатыя падушкі, лепш — з каляровых гладкіх тканін, з невялікай вышыўкай.

Фіранкі трэба вешаць так, каб іх можна было ссоўваць і рассоўваць пры дапамозе шнура, бо сонечнаму святлу павінен быць адкрыты шырокі доступ. Можна зрабіць на вокны і больш шчытныя шторы, якія будуць закрывацца ад сонца або ўначы час. Шторы могуць даходзіць да падлогі або заканчвацца крыху ніжэй падаконніка. Калі шторы доўгія, да падлогі, то пакой будзе здавацца вышэй, калі ж яны кароткія, пакой здаецца шырэй.

Шчытныя шторы лепш рабіць з палатна, драпіровачнай тканіны, штапелю, сатыну. Іх можна ўпрыгожыць вышыўкай, аплікацыяй, роспісам. Дэкаратыўныя тканіны

Куток у дзвюхпакаёвай кватэры. Крэсла і дзіцячы сакрэтнік з паліцай для кніг і цацак.

для ўпрыгожання жылля павінны мець чыстыя таны — жоўтыя, блакітныя, зялёныя і інш. На гэты фон, не забіваючы яго і не загрузваўчы, наносіцца стылізаваны малюнак. Прыгожа выглядае тканіна, на цёмным фоне якой нанесены гарызантальныя шырокія белыя палосы або буйная белая клетка і інш. Такая тканіна вельмі ажыўляе інтэр'ер.

Не ўпрыгожвайце шторы, фіранкі, пакрывалы, накідкі і іншыя прадметы абстаноўкі фальбонкамі, банцікамі і карункамі: гэта безгустоўна і накладвае на ўсю кватэру адбітак мяшчанскай утульнасці.

Упрыгожвае пакой абрус на сталі. Удзень рэкамендуецца пакрываць стол абрусам пад колер мэблі або штор, для абеду белым і чаю каляровым палатняным абрусам.

Ужываць дываны і дывановыя палавікі толькі «для прыгожасці» не рэкамендуецца. Яны павінны апраўдваць сваё прызначэнне: вывешвацца над ложкам або тахтой без спіна, каб пазбегнуць псавання афарбоўкі сцяны і каб не дакранацца ў час сну да халоднай сцяны. На падлозе іх расцілаюць для таго, каб заглушаць крокі і каб нагам было цёпла. Часам яшчэ ў кватэрах можна ўбачыць дываночкі з лебедзямі, ліліямі, намалёванымі маслянай фарбай па сатыну або паперы. Гэтыя дываночкі вельмі непрыгожыя і толькі псуецца выгляд пакоя. Значна лепш павесіць на сцяне дэкаратыўную тканіну з дывановым малюнкам.

Важным элементам для стварэння ўтульнасці ў кватэры з'яўляюцца карціны, дэкаратыўны і сервізны посуд, кнігі і да т. п.

Карціны трэба вывешваць без нахілу на невялікай вышыні ад столі. Рамкі павінны быць скромнымі, пакрытымі чорным, бардовым ці карычнёвым лакам. Зусім не гарманіруюць з плоскасцю сцяны багетныя рамы з рэльефным профілем, пазалотай, якія ёсць у продажы.

Не трэба развешваць на сценах дрэнныя копіі карцін нават у тым выпадку, калі яны з'яўляюцца рэпрадукцыямі карцін буйных мастакоў. Калі няма магчымасці набыць добрыя карціны, намалёваныя акварэллю або маслам, лепш павесіць у скромных рамках буйныя мастацкія фатаграфіі пейзажаў, кветак, нацюрмортаў. Калі няма рамак, можна наклеіць фатаграфію на шчытную паперу або кардон так, каб навокал заставаліся чыстыя палі, выразаць па гэтаму фармату шкло, прыціснуць яго да кардону з фатаграфіяй і абклеіць па краях тонкай палоскай матэрыі.

Трэба пазбягаць застаўлення паліц выпадкова сабранымі таннымі ўпрыгожаннямі, перавага павінна быць аддадзена нямногім дэкаратыўным прадметам высокай мастацкай якасці.

Ствараючы ў кватэры ўтульнасць, кожная гаспадыня абавязкова падумае аб кветках, таму што нішто так не ўпрыгожвае пакой, як жывыя кветкі. Яны прыгожыя і ў хрустальнай вазе і ў простым гліняным збане. Дэкаратыўныя расліны таксама ўносяць свежасць у любую кватэру. Некаторыя жанчыны ставяць у пакоях кветкі са стружак, паперы і воску. Нават добра зробленыя, яны не ўпрыгожваюць, а псуецца знешні выгляд пакоя.

Для больш зручнага размяшчэння кветак робяць розныя падстаўкі з такім разликам, каб расліны не засцілі святло, не перашкаджалі адчыняць фортку або акно для праветрывання пакоя.

Свяцільнікі павінны быць простыя, лёгкія, гігіенічныя, скромныя і прыгожыя. Добра выглядаюць невялікія люстры з матавымі каўпачкамі, якія накіроўваюць святло на столь, а таксама stoleвыя падвесы — вялікія чашы з матавым шкла. У невысокіх пакоях трэба ўжываць плафоны, якія прымацоўваюцца непасрэдна да столі.

Шаўковыя абажуры вельмі зацяняюць святло лямпачкі, збіраюць пыл і павінны замяняцца больш сучаснымі відамі электраарматуры. Утульнасць надаюць пакою прыгожыя настольныя лямпы і таршэры, якія асвятляюць частку пакоя каля канапы, крэсла або рабочага стала.

Памытайце, не трэба застаўляць кватэру рэчамі і ўпрыгожаннямі. Размяшчайце мэблю так, каб кожны член сям'і — дарослы або дзіця — меў сваё зручнае месца для заняткаў і адпачынку.

Старанна падбіраючы асобныя элементы абстаноўкі і прадметы дэкаратыўнага ўбрання, можна скромнымі сродкамі зрабіць кватэру выгоднай і ўтульнай, стварыць у ёй атмасферу добрага густу і мастацкага адзінства, якая выклікае адчуванне цёпліны, бадзёрасці і радасці.

Б. НАЗАРАНКА,
архітэктар.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

Сок спелых памідораў знішчае плямы ад іржаўчыны і чарніла на палатне і руках.

Чай зробіцца больш духмяным, калі ў скрыначку, дзе ён захоўваецца, пакласці крыху лімоннай або апельсінавай скуркі.

Лёгка адкрыць слоік з туга закручанай накруўкай, надзеўшы скурныя пальчаткі (але не замшавыя).

Не выкідайце капусныя храпкі: у іх шмат вітаміну С. Таму іх трэба ачысціць і, дробна нашаткаваўшы, пакласці разам з капустай. Добра выкарыстоўваць храпкі для салатаў.

Некаторыя прадукты: сметанковае масла, маргарын, фарш — часта прыліпаюць да паперы, у якую загорнуты. Падстаўце скрутак пад

струмень халоднай вады, па-варочваючы яго так, каб вада змачыла яго з усіх бакоў. Папера лёгка адстане.

Калі варыцца мяса, то на паверхні булёну збіраецца шэрая пена. Большасць гаспадынь здымаюць яе лыжкай і выкідаюць. А гэта ж каштоўныя бялкі мяса, якія згуслі пры варцы. Калі пасаліць ваду, у якой варыцца мяса не адразу, а толькі пасля закіпання, то колькасць пены вельмі зменшыцца.

Свежую пляму ад тлушчу можна параўнальна лёгка вывесці з адзення, калі адразу пасыпаць яго крухмалам або тоўчаным мелам. Крухмалам (або мелам) трэба пацерці гэтую пляму. Праз пятнаццаць хвілін счысціць яго шчоткаю і плямы ўжо не будзе.

Брытвавае лязо голиць значна лепш, калі перад галеннем акунуць яго ў кіпелі.

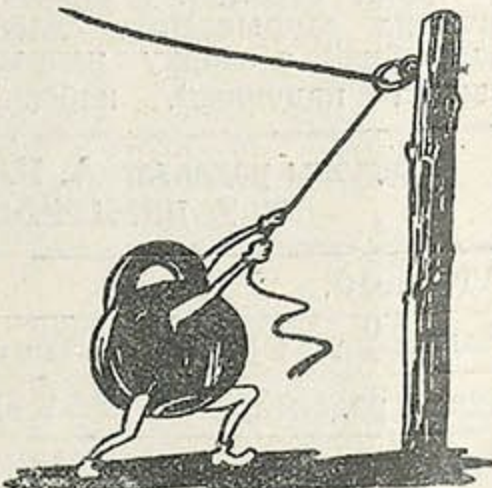
Запэчканы і нават пацёрты фетравы капялюш асцярожна патрыце кавалкам цукру, як гумкай. Капюлюш будзе выглядаць як новы.

Смачная ежа, якая мае прыемны пах, заўсёды лепш засвойваецца. Таму важна ведаць, калі і што пакласці ў страву. Многія гаспадыні кладуць моркву і цыбулю сырымі ў супы і соусы. Пры гэтым у час варкі разам з вадзяной парай траціцца іх духмянасць. Каб захаваць духмянасць, трэба нарэзаныя цыбулю і моркву напярэдне злёгка падсмажыць на патэльні з тлушчам, а потым пакласці ў суп або соус. Падсмажванне захоўвае ў моркве рэчыва карацін, які ў арганізме ўтварае неабходны нам вітамін А.

Яйкі не лопаюцца ў час варэння, калі перад тым, як апускаць іх у кіпячую ваду, пракалоць шкарлупіну іголкай.

Пры кансервавнні гародніны ў слоіках рэкамендуецца змазваць гумаваю пракладку, шклянную або гумаваю накруўку слоіка невялікай колькасцю яечнага бялка. Пасля гэтага гародніна ў слоіку будзе лепш захоўвацца.

Каб вяроўка для бялізны была туга нацягнута, можна зрабіць наступнае прыстасаванне: на крук надзець металічнае колца, а да канца вяроўкі прывязаць груз.

Тэрмас. Схема будовы.

ЯК ЗРАБІЦЬ ТЭРМАС ДЛЯ ДАВАРВАННЯ ЕЖЫ

Тэрмасам у гэтым артыкуле мы называем прыстасаванне для эканомнай варкі ежы. Звычайна так называюць прыбор, які захоўвае цеплыню пастаўленай у яго ежы, як футра захоўвае цяпло нашага цела. Няма патрэбы 2—3 гадзіны паліць пліту, керагаз або карыстацца газам, калі можна мясны суп варыць на агні 25 хвілін і на 3—4 гадзіны паставіць у тэрмас даварвацца. Вось некаторыя даныя варкі ежы такім спосабам. Рыс, напрыклад, дастаткова папярэдне варыць пяць хвілін, а ў тэрмасе ён даварыцца за дзве-тры гадзіны. Мясца трэба тушыць 20 хвілін і таксама на дзве-тры гадзіны пакінуць у тэрмасе, гарох, брусніцу, моркву трэба варыць 25 хвілін і даварваць у тэрмасе 3—4 гадзіны.

Як бачыце, эканомія паліва пры ўжыванні тэрмаса вельмі вялікая. Зрабіць такі тэрмас можна вельмі проста самому са звычайнай драўлянай або жалезнай скрыні з накрыўкай. У гэтую скрыню ўстаўляюць другую невялікую скрыню або нават круглую кардонку па размерках каструлі, запаўняючы прамежкі знізу і з бакоў ізаляцыйным матэрыялам (гл. рыс.).

Ізаляцыйным матэрыялам можа быць любы дрэнны праваднік цяпла: пілавінне, корак, стружкі, салома, газетная папера, пакулле, шкляная вата, сухі торф, сухі тоўчаны драўляны вугаль і інш.

Пасля гатавання стравы каструля ставіцца ў тэрмас, шчытна закрываецца сваёй накрыўкай, а зверху накрываецца падушкай, набітай

таксама ізаляцыйным матэрыялам, і ўсё гэта закрываецца накрыўкай скрыні. Адкрываць скрыню ў час даварвання не трэба, таму што пры гэтым траціцца цяпло.

Такі тэрмас летам замяняе халадзільнік, бо ў ім можна захоўваць ахалоджаныя прадукты доўгі час халоднымі.

ПАУЛАЎ Н. П.,
інжынер.

Парады аматарам хатніх кветак

Вада, у якой вы мыеце на кухні мяса, з'яўляецца добрым сродкам угнаення глебы для вазонаў.

Калі паліваеце вазоны зімою, памятайце, што ім патрэбна значна менш вільгаці, чым летам: яна выпараецца не так інтэнсіўна. Лішак вільгаці можа выклікаць захворванне карэнняў. Ніколі не змочвайце часткі раслін, якія знаходзяцца над глебай.

Каб вазоны добра раслі, неабходна па магчымасці падтрымліваць у пакоі па-

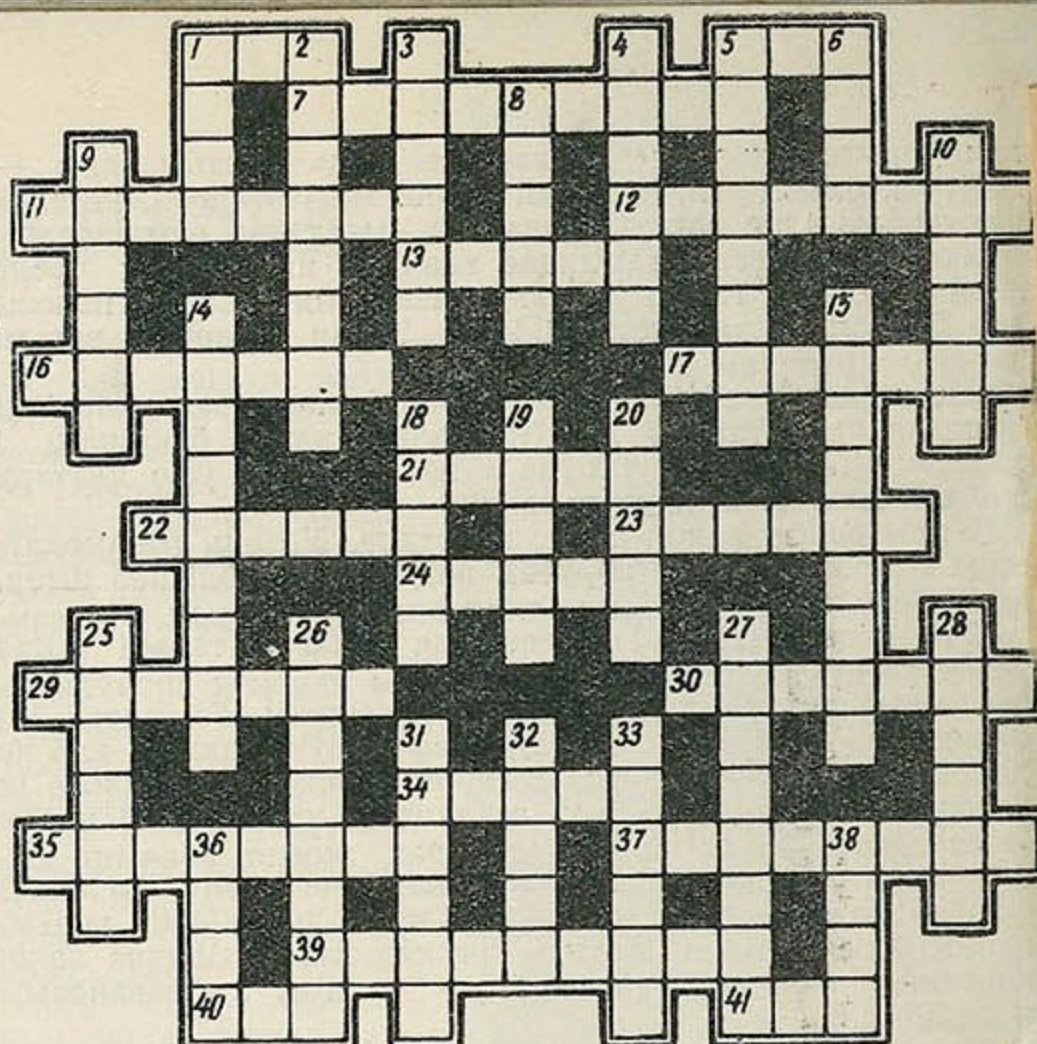

стаянную тэмпературу, якая можа хістацца толькі ў межах ад $+12^{\circ}$ да $+18^{\circ}$.

Не ўгнойвайце вазоны зімою. Расліны павінны скарыстаць угнаенне, атрыманае летам.

Не перасаджвайце вазоны зімою. Гэтую работу неабходна выконваць вясною.

Адзін раз у тыдзень ачышчайце мяккай анучкай пыл, які сабраўся на лісцях вазонаў.

КРАСВОРД

Склаў І. МАЖЭЙКА

Па гарызанталі: 1. Салодкая страва. 5. Прыток ракі Об. 7. Супярэчнасць паміж двума палажэннямі, якія прызнаюцца аднолькава правільнымі. 11. Персанаж з рамана М. Лынькова «Векапомныя дні». 12. Эпоха Адраджэння. 13. Грашовая адзінка ў Францыі. 16. Самая маленькая птушка. 17. Музычны інструмент. 21. Сканцэнтраванасць псіхічнай дзейнасці. 22. Посуд. 23. Хор, які спявае без музычнага суправаджэння. 24. Кароткая тэатральная аб'ява. 29. Пушны звярок. 30. Персанаж з рамана Ібрагіма Газі «За горадам за Казанню». 34. Горад у Беларусі. 35. Кампазітар, аўтар песні «Масква—Пекін». 37. Вонкавае пакрыццё. 39. Персанаж з апавесці М. Гоголя «Тарас Бульба». 40. Жанр лірычнай паэзіі. 41. Каштоўнасць, атрыманая без аплаты.

Па вертыкалі: 1. Апаўдненне І. Тургенева. 2. Дзеючая асоба з п'есы А. Гладкова «Даўным-даўно». 3. Спалучэнне вершаваных радкоў. 4. Дзіцячая гульня. 5. Апавесць Т. Хадкевіча. 6. Беспарадак. 8. Рыбалоўная снасць. 9. Вучоны — знаўца жывёльнага свету. 10. Геранія раману П. Броўкі «Калі зліваюцца рэкі». 14. Парнакапытная жывёліна. 15. Роботнік бытавога абслугоўвання. 18. Беларускі кампазітар. 19. Опера Маснэ. 20. Парода сабак. 25. Рэдкасць. 26. Вядомы савецкі артыст. 27. Драма М. Лермантава. 28. Род малп. 31. Дэталь мяккай мэблі. 32. Аўтар оперы «Лакмэ». 33. Сельскагаспадарчая пабудова. 36. Жаргон. 38. Рака ў Еўропе.

Да ўвагі падпісчыкаў!

3 1 кастрычніка адкрыта падпіска на часопіс
«Работніца і сялянка» на 1960 год

Падпісная цана: на 12 месяцаў — 21 руб. 60 кап., на 6 месяцаў — 10 руб. 80 кап., на 3 месяцы — 5 руб. 40 кап.
Таварышы жанчыны! Своечасова афармляйце падпіску на ўвесь 1960 год. Памятайце, што доўгатэрміновая падпіска гарантуе бесперабойнае атрыманне часопіса на працягу ўсяго года.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛПАВА.

АТ 02913.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 5.X-59 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефоны:

адказ. рэдактара—3-17-51, адказ. сакратара—3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры—3-38-24.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 170 000 экз. Зак. 576.

НА КОНКУРС

У кастрычніку

Фотаэцюд Л. Чурко.

На першай старонцы вокладкі — малюнак мастака
Е. Тараса.

На чацвёртай старонцы вокладкі — фотаэцюд В. Гіпен-
рэйтара «Восень у лесе».

31233

